

Linköpings universitet
HÄLSOUNIVERSITETET

Påbyggnadsutbildning i psykoterapi med
inriktning systemisk familjeterapi, 90 P
Examensarbete, 15 P

”Om vikten av att bli berörd som behandlare”

Metodforum - En arena för reflekterande över
den vardagliga praktiken

Torbjörn Andersson 121104

Handledare: Madeleine Cocozza

Innehåll

Inledning	1
Tidigare forskning	3
Metodforums ursprung	3
Presentation av Svalnäs	3
Svalnäs värdegrund & behandlingskultur.....	4
Syfte	7
Frågeställningar	7
Metodforum	7
Presentation av metoden.....	7
Så går metodforum till.....	8
Teori	8
Socialkonstruktionism	8
Mentalisering	9
Förtrogenhetskunskap.....	11
Narrativ reflektion	12
Berättelser.....	13
Metod	13
Den kvalitativa intervjun	13
Deskriptiv fenomenologisk metod.....	14
Urval	15
Etiska överväganden.....	15
Datainsamling	15
Transkription	16
Dataanalys	16
Validitet	17
Förförståelse	17
Resultat	19
Beskrivning av metodforum - Innebörder	20
Delande.....	20
Reflektion	20
Beskrivning av metodforum - Generell struktur.....	21
Arena för erfarenhetsutbyte.....	21
Vad i metodforum har betydelse - Innebörder.....	22
Öppenheten.....	22
Relationsaspekten.....	23

Vad i metodforum har betydelse – Generell struktur	24
Ramen för samtalen.....	24
Metodforums nytta och användbarhet 1 – Innebörder.....	24
Delad ensamhet	24
Sammanbindande	25
Metodforums nytta och användbarhet 1 – Generell struktur	25
Tillhörighet.....	25
Metodforums nytta och användbarhet 2 – Innebörder.....	26
Berikande	26
Klienterna.....	27
Metodforums nytta och användbarhet 2 – Generell struktur	27
Lärande.....	27
Diskussion	28
Resultatdiskussion	28
Syfte och frågeställningar.....	28
Beskrivning av metodforum.....	28
Vad i metodforum har betydelse.	29
Metodforums nytta och användbarhet.....	30
Sammanfattning av resultatdiskussion.....	31
Metodforums generella användbarhet.....	32
Metoddiskussion.....	33
Avslutande reflektion – forskning på egen praktik.....	34
Referenser	35

Sammanfattning

Föreliggande uppsats är en praxisnära fenomenologisk studie genomförd på en mindre skol- och behandlingsverksamhet i Täby, som heter Svalnäs.

På Svalnäs samlas personalen en gång per vecka i något de kallar metodforum. I detta forum delas och reflekteras det kring erfarenheter från den dagliga praktiken som på olika sätt berört personalen. Metodforum är ett svårfångat och komplext fenomen och därmed också svårt att beskriva. Denna uppsats är ett försök att beskriva metoden från insidan, via deltagarnas upplevelser av metoden.

I uppsatsen presenteras Svalnäs och den värdegrund och kultur ur vilken metodforum uppkommit. Studien bygger i huvudsak på intervjuer med samtliga (9) behandlare i verksamheten. Frågeställningarna i uppsatsen rör deltagarnas beskrivning av metoden, deras upplevelser kring vad i metoden som är verksamt samt metodens eventuella nytta eller användbarhet. En deskriptiv fenomenologisk metod har använts och resultatet redovisas i en illustrativ beskrivning av fenomenets meningsbärande innebörder samt i en sammanfattande generell struktur. I diskussionen reflekteras det över metodforum i relation till presenterad teori och metodens generella användbarhet.

Sökord

Narrativ, deskriptiv, fenomenologi, förtrogenhetskunskap, mentalisering, reflektion, socialkonstruktionism, praktisk kunskap, relationer, närvaro, ensamhet, berörd

Abstract

This paper describes a phenomenological study of a method, Metodforum, employed by a small treatment school called Svalnäs.

The aim of this study was to examine the approach Svalnäs has taken in conducting weekly staff meetings. During these meetings, Metodforums, staff members are asked to reflect on, and discuss, practice experiences which have arisen during the week. Metodforum is an elusive and complex phenomena which consequently makes it hard to define. The purpose of this paper is therefore, to attempt to better elucidate the process of Metodforum, by providing insiders experiences and insights. Thus the phenomenological study described in this paper draws on practice experiences, rather than solely theory, to better understand the Metodforum process.

Interviews were conducted with all nine therapists, currently working at Svalnäs, and the following questions were asked of participants; to describe the Metodforum, their opinion of its potential usefulness or usability and their perception of what aspects mad the Metodforum effective. A rich and descriptive analysis of the Metodforum was obtained from the results of the study, which has allowed for an analysis of the Metodforums overall usability and practicality. Furthermore, this paper provides an analysis of the values and cultural background which governs Svalnäs and from which the Metodforum originates.

Keywords

Narrative, descriptive, phenomenology, mentalizing, reflection, social constructionism, practical knowledge, tacit knowledge, relationships, presence, solitude, touched

Inledning

I drygt 16 år har jag arbetat på Svalnäs och lika länge har jag tillsammans med mina kollegor en morgon varje vecka lyssnat till frågan - "är det någon som var med om något förra veckan som av något skäl dröjt sig kvar i minnet?". Det kan handla om något underligt, udda, märkligt, berörande, upprörande, förbryllande, gåtfullt, jobbigt, roligt eller obehagligt. Kort sagt något som på ett eller annat sätt berört och stannat kvar i minnet. Någon tar till orda och en berättelse börjar ta form. Berättaren får stöd och uppmuntran genom ledarens intresserade frågor och berättar i ungefär 10 minuter. Därefter går frågan till övriga kollegiet som var och en gör en personlig reflektion kring något man kom att tänka på under tiden man lyssnade. Något som vibrerade, slog an eller berörde. Det är således ingen reflektion direkt över berättelsen, ej heller någon kommentar eller recension. Det är snarare ett slags introspektivt lyssnande och delande av personliga erfarenheter, känslor och minnen. Slutligen går ordet tillbaka till berättaren som, efter att ha lyssnat på sina kollegor, eventuellt vill göra en reflektion kring sin egen berättelse.

Vi har således en metod (som vi kallar Metodforum) där vi delar berättelser med varandra. Men vad är poängen med att dela berättelser? Har det någon relevans för det terapeutiska arbetet? Och är det verkligen så att vi bara delar berättelser, eller sker där också något annat?

Det finns också regler och förhållningssätt i metodforum, mer eller mindre uttalade. Det är t ex inte tillåtet att kommentera eller recensera en berättelse och de egna reflektionerna behöver inte vara smarta, begåvade eller genomtänkta. Det är ytterst en slags personlig närvaro som efterfrågas, vad det nu innebär? Och varför anser vi att det är viktigt?

I boken *Berättelsen som utgångspunkt* skriver Gudrun Olsson (2008) om hur hon arbetat med att försöka skapa en praxisnära psykoterapiforskning. Hon hävdar att det krävs medvetenhet om de antaganden vi gör om verkligheten, människan och kunskapens natur och att det är våra antaganden som ska ligga till grund för hur forskningen genomförs. Hon skriver att kännetecknande för den psykoterapeutiska praktiken är förståelsen av människors upplevelsevärldar, att hantera problematiska, förbryllande och osäkra situationer och att försöka skapa mening i det som eventuellt tycks sakna mening.

Vid en kvalitetskonferens arrangerad av Högskoleverket skrev Olsson (2003) om olika ontologiska utgångspunkter. Om vi tänker oss att världen existerar oberoende av oss blir det logiskt att tänka att forskningsprocessen betraktas som något som kan skiljas från det som undersöks. Genom att betrakta något utifrån kan forskaren få sann kunskap om det som studeras. Om vi i stället ser oss som medskapare av verkligheten så kommer forskningsprocessen oundvikligen att påverka det som undersöks. Processen blir en del av forskarens aktiva deltagande i och formande av världen. Om vi vill förstå något om den sociala världen kan vi inte ställa oss utanför denna. Olsson (ibid) skriver

Enligt dessa epistemologiska utgångspunkter är den enda meningsfulla forskningen om den sociala världen den som går bortom myten om neutralitet, objektivitet och värderingsfrihet (s. 3).

Wigblad och Jonsson (2008) resonerar kring begreppet ”interaktiv forskning” som signalerar att det är två aktiva parter möts. Utgångspunkten är en mer jämbördig ställning mellan forskaren och praktikern och därmed en ökad möjlighet till gemensam reflektion. Reflektionen består i att resultaten av analyserna och av tidigare forskning diskuteras och analyseras gemensamt mellan forskare och praktiker. Målsättningen är att generera ny kunskap som är praktiskt användbar och dessutom teoretiskt intressant. Författarna menar att

den kunnige praktikern skall utnyttja sin förtrogenhet när hon kliver in i den akademiska världen. Forskningen skall genomföras nära kopplad till den egna förtrogenheten och författarna argumenterar för möjligheten att skapa en ”praktikdriven teori”.

Olsson (2009) citerar filosofen Johan Eriksson som säger

... en vetenskaplig evidens värd namnet måste alltid anpassa sig efter karaktären hos det som efterforskas. Och om det är det mänskliga hos människan som ska efterforskas, så kan vi inte vinna evident tillgång till detta med hjälp av sofistikerade mikroskop, utan vi är av väsentliga skäl hänvisade till tänkandets, lyssnandets och inkännandets evidenserfarenheter - allt annat vore djupt ovetenskapligt (s. 104).

För mig representerar begrepp som forskning, vetenskap och akademi en värld som jag egentligen inte anser mig ha tillträde till. Jag är en klassresenär som genom lyckliga omständigheter emellanåt kommit på besök till en värld som både lockar och förskräcker.

Min starkaste identifikation är som praktiker och min syn på terapeutiskt arbete är att det mer än något annat är ett hantverk. Jag gillar dock att läsa och skriva och när jag av en händelse kom i kontakt med texter av Gudrun Olsson blev jag inspirerad. Hon skrev om en forskning som tar sin utgångspunkt i praxis, som ger röst åt den praktiska erfarenheten och om forskning som hantverk. Eftersom detta var ett språk som låg nära mitt blev jag så pass inspirerad att jag samlade mod och tog kontakt med Gudrun. Ett visst mått av mod krävdes eftersom jag noterade att hon är professor. Och varför skulle en professor vilja osv...

Kontakten resulterade glädjande nog i att kontakt uppstod och en kortare digital brevväxling följde. Denna brevväxling var betydelsefull och uppmuntrande för mig, och mitt pågående besök i den akademiska världen kändes plötsligt inte lika problematiskt.

Föreliggande arbete är ett försök att genomföra en slags närproducerad forskning, utgående från min egen praktik, och med hjälp av mina kollegor undersöka det fenomen vi kallar metodforum.

Tidigare forskning

Ett skäl till varför jag blev intresserad av att utforska metodforum, och försöka hitta ett sätt att beskriva metoden, är att jag inte kan placera den i någon existerande kontext. I min förförståelse av metodforum kan jag se inslag av handledning, av reflekterande team, av narrativ praktik, av gruppterapi, av delande, av berättande och av social inlärningsteori. Jag kan se metodforum som ett forum för delande av förtrogenhetskunskap, som ett reflekterande team eller helt enkelt som ett sätt att vara tillsammans på - och prata om viktiga saker.

Om det är svårfångat i tanken så har det om möjligt varit ännu svårare att hitta tidigare forskning. Sökorden jag refererat ovan har alla genererat åtskilliga träffar och av fenomenen som separata företeelser finns det många och rika beskrivningar. Jag har dock inte funnit någon tidigare forskning, eller något annat skrivet, som tangerar min föreställning om metodforum som ett mer komplext fenomen.

När verkligheten inte stämmer med kartan, eller när det saknas en karta, förefaller det klokt att undersöka verkligheten och därmed gå till praktiken med några väl valda frågor.

Metodforums ursprung

Presentation av Svalnäs

Svalnäs skolhem byggdes upp i början av 70-talet av Stockholms läns landsting. Svalnäs var då ena delen av den gemensamma institutionen Framnäs/Svalnäs, där Framnäs bedrev externverksamhet och skola och Svalnäs hade ungdomar boende på institutionen.

Den nya organisationen var influerad av arbetet på Skå och skulle arbeta familjeterapeutiskt, miljöterapeutiskt och i ungdomars hemmiljö. Alla ungdomar fick två kontaktmän som skulle arbeta för att hålla ihop familjer och möjliggöra återförening vid institutionsplaceringens slut.

I början av 80-talet uppstod interna svårigheter. Motsättningarna handlade om boendet, om huruvida det var skadligt att placera ungdomar i ett boende utanför familjen samt om behandlingskonsekvenser och familjeterapeutiska antaganden. Att förena nära personkontakt med ungdomarna i det miljöterapeutiska arbetet med vad som då ansågs vara professionellt familjeterapeutiskt arbete, visade sig skapa oförenliga ideologiska konflikter. Detta ledde till att institutionerna splittrades och Svalnäs och framnäs blev två separata enheter.

År 1986 kom nästa kris. Svalnäs beordrades av Stockholms läns landsting att ändra inriktning och bli en utredande korttids- och akutinstitution. Svalnäs protesterade och ville fortsätta arbeta med behandling och utveckla det familje- och miljöterapeutiska arbetet. Protesterna blev dock resultatlösa, vilket föranledde en begäran från Svalnäs att få börja arbeta med metodutveckling av familje- och nätverksarbete. Inriktningen var att utveckla stödinsatser i hemmet och undvika institutionsplacering. Projektet blev framgångsrikt och ytterligare pengar söktes från Socialstyrelsen för att fortsätta utveckla arbetet med att ta hand om institutionsbehövande ungdomar (och familjer) utanför institutionen. 1988 upphörde allt boende på Svalnäs och fram till 1992 bedrev institutionen en fullbelagd och självfinansierad mellanvård.

År 1992 kom nästa motgång då landstinget lade ned all mellanvård och så även Svalnäs. Kommunerna i norra Stockholm var dock angelägna om att försöka behålla Svalnäs kompetens. Genom att flera kommuner gick samman och förköpte behandlingsinsatser och skolplatser kunde fem behandlare och en administratör starta en ekonomisk förening och driva verksamheten vidare. Man valde att behålla namnet Svalnäs.

Sedan 1992 drivs Svalnäs således i privat regi och verksamheten vilar på två ben - skola och öppenvård. Inom ramen för öppenvården ryms terapeutiska insatser av olika art, handledning och konsultationer. Skolan är fristående, men inbegriper en integrerad dagbehandling.

Personalgruppen består idag (2012) av en administratör, tre pedagoger och tio behandlare. Av behandlarna har sju högskoleexamina, alla en grundläggande psykoterapiutbildning och fyra är legitimerade psykoterapeuter. All personal har tillgång till externa utbildningar och kurser och målet är att differentiera och utveckla mångfald inom det psykosociala området och ständigt öka kompetensen på Svalnäs. Antalet delägare är idag 10 och organisationen en slags funktionshierarki med starkt fokus på den enskilde medarbetarens frihet och egna ansvar. Personalomsättningen är näst intill obefintlig och majoriteten av personalen har arbetat 10 år eller mer tillsammans (www.svalnas.com).

Svalnäs värdegrund & behandlingskultur

Efter samtal med O. Anderson (personlig kommunikation, 10 september 2012), en av de fem ursprungliga ägarna, har jag försökt sammanfatta, och teoriansknyta, vad jag uppfattar som bärande hörnstenar i Svalnäs behandlingsarbete. Jag har valt att utgå från en bild av Cordelia Edvardsson som i en kolumn i Svd skriver att

Vi bär alla på tidiga, och senare, minnen från det som gjorde ont och det som mildrade, tröstade och gjorde gott. Senare i livet blir traumatiska eller förlösande upplevelser en del av vår kompost – den mull i vilken vi slår rot och blir till de vi är. ... Man bör dock akta sig för att låta sin kompost ligga i träda. Det är bara när man med minnets och känslans spade eller stora slev rör om i komposten som den ger oss nya insikter och fördjupningar i de personer vi är i dag (2012, 23 augusti)

Svalnäs kompost består bl a av 70-talets miljöterapi, socialt arbete, Gustav Jonsson och barnbyn Skå, folkrörelseideal, 80-tal och introducerande av familjeterapi, nätverksterapi, 90-tal och mer postmoderna teorier, språkssystem, reflekterande team, narrativ teori, lösningsfokuserad korttidsterapi, marte meo etc.

De i personalen som var verksamma på institutionen under 70-talet arbetar fortfarande kvar och Svalnäs har gjort relativt få externa rekryteringar. Flera medarbetare har rekryterats efter fullgjord socionompraktik på Svalnäs och i stort sett alla nytillkomna har haft en strukturerad lärlingstid. Inriktningen i verksamheten är på terapeutiskt arbete som praktik, att man lär sig yrket genom att arbeta. I lärlingskapet ingick att arbeta tillsammans med en erfaren kollega för att få exempel på hur man *kan* göra, egen handledning för att reflektera över gjorda erfarenheter och gradvis utökat eget ansvar.

Trots ett tydligt fokus på terapi som praktik är den formella och teoretiska kompetensen på institutionen hög och varierad. Svalnäs omfamnar ett eklektiskt synsätt och en bärande idé om en mångfald i metoder och teorier för att metoderna ska passa klienten och inte tvärtom. Det finns ingen teori som ses som omöjlig, så länge den gagnar målsättningen att bryta ett destruktivt beteendemönster. Svalnäs tak är således högt och i komposten samexisterar kompetens inom såväl healing och hypnos som KBT. Det finns en uttalad ambition inom verksamheten att kontinuerligt röra om i komposten för att hålla gammal fungerande kunskap levande. Ny kunskap, nya metoder och nya teorier skall integreras med gammal fungerande kunskap och komplettera den - inte ersätta den. En övergripande målsättning är att utveckla arbetssätt som möjliggör för klienterna att känna sig kapabla och därmed minska risken för marginalisering.

Relationen till klienten ska alltid vara i fokus på Svalnäs. Rikedom och mångfald i metoder, teorier och kompetenser är en konsekvens av detta – allt som gagnar relationen och leder vidare i arbetet är bra. Hertz (2011) skriver att det biologiska formas i samspel med det psykologiska och sociala på ett sådant sätt att hjärnan ges olika möjligheter att utvecklas och om och om igen får möjlighet att formas på nytt. Hjärnan utvecklas tack vare det sociala samspelet i nära relationer, genom människans interaktion med omgivningen. Han talar om att förändring sker i och via relationer och att kvaliteten i relationerna är avgörande. Förändringsmöjligheterna finns och uppstår i mellanmänskliga, autentiska relationer.

Under samtalet pratade O. Anderson också om synen på sig själv som behandlare i relation till klienterna.

Eftersom jag inte ser våra klienter som en annan sort än mig själv så menar jag att det som jag behöver, behöver klienterna och omvänt ... och det är väl rimligt att erbjuda våra klienter nån sorts tillhörighet (personlig kommunikation, 10 september 2012).

Med erfarenheter från Skå för Bengt Börjeson (1967, refererad i Vinterhed, 1977) ett liknande resonemang där han resonerar kring klienters och behandlares likhet respektive olikhet. Han skriver att ett perspektiv som bygger på olikhet öppnar dörren för en diagnostisk kultur och experttänkande, baserat på antaganden om hur olika avvikelser uppkommer, hur de kategoriseras och hur de bör behandlas. Om likhet istället är utgångspunkten behöver klienten, för att kunna bevara sin psykiska hälsa, samma sak som alla andra människor – gemenskap, jämlikhet, tillit osv. Behandlingen blir annorlunda och kommer mer likna vänskap, kamratskap och gemenskap. Distansen försvinner och expertspråket läggs åt sidan. Börjeson anser att relationer baserade på likhet frigör resurser hos klienten och gör det möjligt för människor att återupprätta sin mänskliga värdighet och åter börja tro på sig själva.

Under samtalet pratar O. Anderson om vad han uppfattar som det terapeutiska uppdraget – att människor ska bli positivt intresserade av sig själva och att det bygger på att vi som behandlare tycker att vi är intressanta. Han pratar också om att uppgiften vi har är att skapa ömsesidighet mellan människor som är isolerade från varandra.

Inom återhämtningsforskningen finns beröringspunkter med detta synsätt. Alain Topor (2004) har ägnat en stor del av sin forskning åt att intressera sig för vad brukarna anser varit hjälpsamt i relationer

Ett återkommande fenomen är att människor som återhämtat sig sällan hänvisar till en behandlingsmetod eller en speciell vårdorganisation som det som bidrog till deras utveckling ... utan på en eller några bestämda personer och deras personliga egenskaper (s. 152).

Topor (ibid) beskriver att hjälpanse insatser ofta handlar om *någoting* som går utöver det brukaren förväntade sig, som fick brukaren att känna sig speciell, att han/hon hade ett värde i någon annans ögon. Detta *någoting* beskrivs i boken som handlingar snarare än ord, då brukarna hört många vackra ord men lärt sig vara misstänksamma mot dem. Det brukarna beskrivit som avgörande är när de professionella gjort någon annat än det som förväntats, när de gått utanför ramarna, när de gjort något överraskande och oväntat, visat personligt engagemang och låtit sig beröras. Effekten av detta är att brukaren inte bara känt sig sedd och bekräftad, utan upplevt sig som jämbördig, känt sig intressant, som varandes i en ömsesidig relation. En ömsesidighet som handlar om att båda kunnat se sig själv i varandra och kunnat ge och få något av varandra.

Borg och Kristiansen (2004) forskar även de kring återhämtning och skriver att informanterna i deras forskning talar om jämlikhet och samarbete som avgörande faktorer i hjälpsamma

relationer. Även i denna undersökning fäster informanterna stor vikt vid rambrotten, när den professionelle gått utanför ramarna, brutit mot reglerna och gjort något för klienten av fri vilja och genuint engagemang.

Denhov (2007) sammanfattar vad klienter värdesätter i en hjälpande relation:

- När man är lyssnad på och förstådd av en behandlare som uppfattas intresserad och engagerad.
- När man är sedd inte bara som patient med problem utan som en hel person. Definitivt något mer än sina symtom, sin diagnos och sina tillkortakommanden.
- När man är en person värd att lyssna till med egen och unik kunskap som är viktig för behandlaren.
- När man är en unik person som ej är möjlig att reducera till ett fall för standardförfarande.

Vad återhämtningsforskningen tydliggör är klienternas berättelser om betydelsen av att människan bakom funktionen hjälpare/behandlare på ett eller annat sätt framträder. I en utvärdering återger Sandström och Siljefors (2004) en intervju gjord med en fd elev på Svalnäs.

Samtalen var mer en ”kompisgrej”, än terapeut och elev. Han kan se hur de som höll i samtalen försökte anpassa sig till situationen. Mårten berättar att han pratat med rätt många terapeuter i sitt liv. Då har det ofta varit så att de planerat eller förutbestämt vad de ska säga. *Det var sättet att prata om det inträffade som var bra.* Det var inte några pekpinnar, utan mer ett resonemang där kontaktpersonen frågat Mårten hur han tänkt och resonerat.

På alla institutioner finns en kultur inom vilken behandlingsarbetet bedrivs. Man brukar ibland säga att kulturen sitter i väggarna, men jag tror att kulturen snarare handlar om medarbetarna och mer specifikt om medarbetarnas språk, förhållningssätt och handlingar. Organisationskultur definieras inom organisationsforskning som:

... den uppsättning gemensamma normer, värderingar och verklighetsuppfattningar som utvecklas i en organisation när medlemmarna samverkar med varandra och omvärlden (Bang 1999, s. 24).

Harlene Anderson (2012) resonerar kring begreppet filosofisk hållning och jag väljer att tolka det som något som kommer före, eller ligger under, kulturen inom en organisation. Hon skriver att en filosofisk hållning är ett sätt att leva eller vara, som inte gör skillnad på det professionella eller personliga livet. Det handlar om att vara autentisk, kongruent och konsistent både i det professionella och i det personliga livet. Hon tror inte heller att detta är något som går att lära ut, utan mer handlar om en tro, eller övertygelse. Delar man en övertygelse, och är bekväm med den i djupet av sig själv, så kommer den att visa sig i handling, i mitt språk och i mitt sätt att vara i världen.

Pojken Mårten säger ovan att det var *sättet att prata* om det inträffade som var bra – och sättet var i det här fallet ett resonemang. Det var också ett samtal som skiljde sig från de terapeutiska samtal han varit med om tidigare. Ett resonemang när han förväntade sig pekpinnar. Kanske var det lagom annorlunda? Kanske kände sig Mårten intressant, som en person värd att lyssna till? Kanske är detta ett exempel på en filosofisk hållning och behandlingskultur på Svalnäs?

O. Anderson (personlig kommunikation, 10 september 2012) resonerar kring behovet av trygghet i en personalgrupp. Han menar att i en kultur av beröm och kritik kan förtingligande och diagnosticerande av klienter ses som ett slags nödvändigt skydd för behandlaren. Om kritik och beröm istället ersätts av en intresserad, nyfiken stämning, där berättandet och delandet av erfarenheter är i fokus, faller behovet av skydd bort. Om allting man säger duger behöver man inte diagnosticera eller objektifiera klienterna.

Syfte

Syftet med denna uppsats är att göra en beskrivning av metodforum baserad på deltagarnas beskrivning av metoden samt beskriva hur de resonerar kring det verksamma i metoden och metodens eventuella, nytta och användbarhet.

Frågeställningar

- Hur beskriver deltagarna Metodforum?
- Hur resonerar deltagarna kring vad i Metodforum som kan ha betydelse?
- Hur resonerar deltagarna kring Metodforums eventuella nytta och användbarhet?

Metodforum

Presentation av metoden

Metodforum är en organisk företeelse som förändrats och ändrat karaktär sedan starten för snart 30 år sedan. Det började med att min kollega O. Anderson (personlig kommunikation, 10 september 2012) skrev en psykologuppsats¹ om behandlingsarbetet på dåvarande Svalnäs och ville ha en möjlighet att återrapportera till kollegorna om arbetets framskridande. Dessa veckovisa samtal visade sig uppskattas av kollegiet. Inte så mycket för återrapporterandet i sig, som för sättet samtalen kom att föras på. Under årens lopp har innehållet i metodforum varierat, och sannolikt också sättet samtalen förs på. Fokus för denna uppsats är metodforum 2012 och O. Anderson skrev nyligen en kortare presentation som ser ut enligt följande:

Metodforum är en kollegial arbetsform vars syfte är att fånga upp, uttrycka och dela de kunskaper som ständigt skapas i den vardagliga praktiken. Vi ser det som ett nödvändigt komplement till den forskningsbaserade kunskap som våra terapeutiska utbildningar gett oss.

Detta arbete sker under strukturerade former och vilar på ett gemensamt ansvar. Det har därmed också en sammanhållande konsekvens för personalgruppen. Den tysta kunskapen får ord och kommuniceras vilket innebär en kontinuerlig gemensam prövning och vidareutveckling av metoder bakom den vardagliga praktiken (personlig kommunikation, 21 juni 2012).

¹ Olof Anderson. Behandlingsarbetet på Svalnäs 1986 – 1988. Opublicerad.

Så går metodforum till

Ansvar för, och ledandet av, Svalnäs metodforum har alltid vilat på en person, Olof Anderson. Han har såväl ett uppdrag av Svalnäs, och ett mandat av personalgruppen, att genomföra detta varje vecka. Strukturen är dock väletablerad i personalgruppen och vid frånvaro kan andra vikariera som ledare.

All personal samlas en morgon i veckan under 45 minuter och möts av att Olof Anderson ställer frågan - "är det någon som var med om något förra veckan som av något skäl dröjt sig kvar i minnet?". Det som efterfrågas är i grunden arbetsrelaterat, men behöver inte vara det. Det händer att deltagare är mer upptagna eller berörda av någon privat erfarenhet och kan då välja att prata om det. Detta påverkar dock inte formen eller strukturen för metodforum. Det deltagarna väljer att berätta kan handla om något underligt, udda, märkligt, berörande, upprörande, förbryllande, gåtfullt, jobbigt, roligt eller obehagligt. Kort sagt något som på ett eller annat sätt berört och stannat kvar i minnet.

När frågan är ställd tar någon till orda och börjar berätta. Berättelsen framträder och fördjupas genom ledarens intresserade frågor och fokus för frågorna är berättarens personliga reaktioner, tankar och känslor kring händelsen eller erfarenheten. Berättandet varar i ungefär 10 minuter. Under tiden berättandet pågår sitter övriga tysta och lyssnar. Instruktionen till de övriga är att vara uppmärksamma på egna erfarenheter, på det som vibrerar, slår an eller berör i berättelsen.

Efter berättelsen går frågan till övriga deltagare som var och en gör en personlig reflektion kring något man kom att tänka på under tiden man lyssnade. Det är således ingen reflektion direkt över berättelsen, ej heller någon kommentar eller recension, men det ska finnas en koppling till den ursprungliga berättelsen. Det är ett delande av personliga erfarenheter, av en händelse eller upplevelse i sitt eget liv som man kom att tänka på när man lyssnade. Under tiden sitter nu den ursprungliga berättaren tyst och lyssnar. När alla deltagare gett sin (frivilliga) berättelse går ordet tillbaka till berättaren som får en möjlighet att göra en reflektion kring sin egen berättelse, eller något annat den kommit att tänka på.

Utgångspunkten är alltså den vardagliga praktiken och ett delande av något som berört någon på ett sätt som gjort att upplevelsen stannat kvar. Det är således deltagarnas levda erfarenhet som är i fokus. Berättandet sker i regel med ett vardagsspråk, snarare än ett abstrakt, teoretiskt språk.

Teori

Socialkonstruktionism

Ett socialkonstruktionistiskt antagande om världen innebär att vi inte har någon möjlighet att få en objektivt sann uppfattning om verkligheten och att vårt grundläggande sätt att förstå vår omgivning, och skapa mening, är genom social samhandling, genom språket och genom kulturen (Lundby, 2002). Gergen (2011) skriver att i en konstruktionistisk dialog bor inte kunskap, mening, känslor och moral i individen, utan i relationen mellan individer. Förståelse för konstruktionisten, menar Gergen (1985), är inte något av naturen givet, utan resultatet av ett aktivt samarbete mellan människor i relationer. För att förstå mänskliga och psykologiska processer måste vi fokusera på mellanmänskliga processer och strukturer, på människor i relationer.

Enligt McNamee (2004) är språket vårt fokus och hon hävdar att det är i språket vi skapar vår värld, eller våra olika världar. Genom att våra världar är olika blir vi nyfikna snarare än

dömande. Vi bejakar vår osäkerhet och intar en reflexiv position, både i förhållande till oss själva och till andra. Vidare är vi intresserade av konstruerandet av mening och hur vi genom dialog kan utforska mening utan att nödvändigtvis dela övertygelser och värderingar. Konstruktionisten strävar inte efter att försöka förena oförenliga diskurser, utan att överbrygga dem. Fokus är således på själva aktiviteten, på överbryggandet i sig.

Intresset för hur människor samexisterar gör att vi fokuserar på dialog snarare än debatt, och vi strävar efter att skapa ett samtalsklimat där olika typer av samtal blir möjliga. Vi strävar också efter att olika röster får samexistera eftersom vi är intresserade av generativa dialoger, dialoger som leder vidare. Genom att berätta personliga och betydelsefulla historier, snarare än att tala om vad vi tycker, inviterar vi till dialog, överraskning och nytänkande. Kreativiteten i dialogen uppstår genom att vi strävar efter att vara närvarande och uppmärksamma på relationen och vad som sägs här och nu.

Ett entydigt fokus på dialogen i det terapeutiska arbetet medför, enligt McNamee (ibid), att terapeuten är öppen för alla terapeutiska metoder. Fokus på dialogen medför fokus på överbryggandet av olika uppfattningar och alla terapeutiska modeller måste ses som potentiellt möjliga vägar till att etablera en relation med klienten. Poängen är att terapeuten inte på förhand kan veta vad som kommer att fungera, eftersom människor är olika.

McNamee (ibid) skriver om något hon valt att kalla relationell förbindelse, vilket är ett uttryck för ett socialkonstruktionistiskt förhållningssätt i handling. Med en relationell förbindelse, eller en relationell praktik, leder olika teorier och tekniker till möjliga handlingar och olika alternativ. Teorier och tekniker blir således möjliga tillgångar/vägar till förändring snarare än verktyg för förändring. I ett konstruktionistiskt perspektiv ses en terapeutisk förändring som möjlig, men oförutsägbar, eftersom vi aldrig kan veta vad det är i det vi gör som kommer att utgöra det terapeutiska. När terapi är en samtalsprocess kan vi aldrig vara säkra på vart den tar vägen. Vi kan dock vara uppmärksamma på den relationella förbindelsen och öppna och uppmärksamma på samtalsprocessen. Om vi är närvarande och uppmärksamma på hur vi relaterar kommer vi bli uppmärksamma på de olika röster, berättelser och möjligheter som utgör den potentiella terapeutiska förändringen.

Avslutningsvis resonerar McNamee (ibid) kring användandet av våra etablerade kommunikativa färdigheter i en terapeutisk kontext. Att föra in något gammalt och bekant i en ny och obekant kontext kan vara tillräckligt annorlunda för att bidra till en terapeutisk förändring.

En socialkonstruktionistisk syn på världen skulle kunna sammanfattas som att verkligheten är socialt konstruerad. Den konstitueras genom språket och blir organiserad och bevarad genom berättelser. Det finns inte heller några grundläggande sanningar - vi kan bara tolka erfarenheter (Freedman & Combs, 1996).

Mentalisering

Enligt Wennerberg (2008) är vi människor relationella varelser, ofrånkomligen delaktiga i varandras inre världar. Vi läser av ansiktsuttryck, gör hypoteser kring vad som rör sig i andra och vänder på motsvarande sätt uppmärksamheten inåt och försöker förstå vad vi själva känner. Vår förmåga till mentalisering, att tolka och förstå beteenden utifrån inre mentala tillstånd, är det som gör oss till intersubjektiva varelser och just intersubjektiviteten är det som djupast definierar oss som människor.

Allen, Fonagy och Bateman (2008) skriver att mentalisering är att se sig själv utifrån och andra inifrån. Det handlar om att förstå sig själv och andra i termer av mentala tillstånd och

processer som önsknings, känslor och föreställningar. Enligt Bateman och Fonagy (2008) handlar mentalisering om vår föreställningsförmåga. Det är genom att föreställa oss vad andra tänker och känner som vi mentaliserar.

Ett utmärkande drag i mentaliseringsprocessen är frånvaron av homogenitet, eller enhetlighet. Eftersom varje människas historia och föreställningsförmåga är olik så kommer vi ofrånkomligen att komma till olika uppfattningar och slutsatser om hur andra tänker. Enligt författarna skiljer man på implicit och explicit mentalisering. Den implicita mentaliseringen är en omedveten, automatiserad, procedurell process, som är verksam i all interaktion. Den är snarast att likna vid en slags tyst kunskap. Explicit mentalisering är det som sker när vi tänker och samtalar om våra egna och andras känslomässiga tillstånd, tankar, värderingar, önsknings etc.

Allen et al (ibid) resonerar kring alliansens universella betydelse för alla terapiformer, men vill göra gällande att den mest fundamentala faktorn i all psykoterapeutisk behandling är mentalisering. De hävdar att utan mentalisering blir det ingen allians.

Vilka implikationer får då ett mentaliseringsperspektiv i psykoterapeutiskt behandlingsarbete? Enligt Wennerberg (ibid) utvecklas förmågan att mentalisera i det trygga, känslomässiga samspelet med vuxna anknytningspersoner. Vi lär oss helt enkelt att mentalisera genom att själva bli mentaliserade (Wennerberg, 2008). När mentaliseringsförmågan är låg, eller bristfällig, handlar det, enligt Rydén och Wallroth (2008), om att arbeta med att göra medvetandet medvetet, att öva upp förmågan att föreställa sig sitt eget och andras inre. Som terapeuter bör vi inta en mentaliserande, frågande och icke-vetande hållning. Icke-vetandet är centralt och viktigt eftersom vi aldrig med fullständig säkerhet kan veta vad som händer i en annan människas huvud. En tvärsäker experthållning hjälper inte att utveckla klienters mentaliseringsförmåga. Snarare bör tvärsäkerhet hos terapeuten alltid ses som ett varningstecken.

Allen et al (ibid) skriver att terapeuten också behöver vara aktiv, visa att han har patienten i tankarna, att han vill henne väl och önskar förstå henne så bra som möjligt. Terapeuten är också öppen och tydlig med egna känslor. Klienten behöver veta och se att terapeuten är engagerad och reagerar på det hon säger och gör. Det är också till gagn för klienten att få förklarat varför terapeuten reagerar. För att bättre kunna begripa sig själv, och för att veta vad hon väcker hos andra, behöver klienten få gensvar. Terapeuten behöver kort sagt vara genuin, ärlig, aktiv, engagerad och öppen med sina tankar och känslor.

När vi fokuserar på mentalisering i psykoterapi menar Allen et al (ibid) att vi bör betrakta klienten som en samarbetspartner. Eftersom mentalisering är en mänsklig företeelse bör vi sträva efter att det terapeutiska arbetet präglas av mänsklighet. Vi behöver inte göra om oss till terapeuter, utan kan vara naturliga och mer se arbetet som en respektfull vänskapsrelation. Det betyder att vi behöver vara tydliga med, och kommunicera, våra egna perspektiv snarare än att utgå från hur vi förstår klientens perspektiv. Terapin blir ett slags gemensamt utforskande av perspektiv där terapeutens känslomässiga svar leder arbetet vidare. Författarna argumenterar för användande av sunt förnuft och menar att mentaliseringsprocessen gagnas av att terapeuten t ex talar om när han kört fast, i stället för att försöka dölja det. Och om terapeuten inte vet vad hon ska säga, bör hon säga det.

Wennerberg (ibid) skriver att förutsättningen för att mentaliseringsförmågan ska kunna börja utvecklas på nytt är en ny anknytningsrelation. Förhållandet och relationen till terapeuten måste upplevas som meningsfull, så anknytningsrelaterade känslor och tankar kan uppstå. Det är dessa tankar och känslor som blir föremål för ett gemensamt mentaliserande utforskande.

Upplevelsen av terapeuten som en trygg bas är det som skapar förutsättningar för klienten att börja mentalisera. En upplevelse av att det finns någon som tänker på vad jag tänker och känner.

Förtroenhetskunskap

Intresset för praktiken, för handlandet, är grundat i en syn på kunskap som fokuserar på förtroenhetskunskap snarare än påståendekunskap. Ingela Josefson (SoS Rapport 1992:3) skiljer på påståendekunskap och förtroenhetskunskap, men talar om dem som olika aspekter på kunskap och inte som olika typer av kunskap. Påståendekunskapen syftar på den kunskap som kan uttryckas exakt och precist i regler, teorier och föreskrifter. Det är en till sin natur boklig kunskap som tränar oss att se likheter snarare än olikheter. I det praktiska arbetet gäller emellertid att vara uppmärksam på olikheter. Det är en kunskap man förvärvar i praktiken genom att konfronteras med människors skiftande omständigheter. En kunskap som är resultatet av en förtrogenhet med arbetet. Förtroenhetskunskapen handlar om alla avvikelser från böckerna, om det udda, onormala och allt det oförutsägbara i människors liv. Det är en kroppslig kunskap, en sinnenas kunskap, som inbegriper uppmärksamhet, närvaro och urskiljningsförmåga. Josefson (1991) skriver att ”förtroenhetskunskapen ger påståendekunskapens abstrakta begrepp liv” (s. 27).

Kvalificerad praktikerkunskap innebär att veta, att kunna och att göra. Den bygger på förmågan att urskilja det väsentliga i en situation. En sådan förmåga kräver förtrogenhet, tyst kunskap, något som redan är en vardaglig erfarenhet. Det är förtrogenheten som gör att vi kan handla på rätt sätt, vid rätt tillfälle med riktning mot rätt objekt med rätt syfte (Olsson, 1999, s. 103) .

Att förtroenhetskunskapen ibland också kallas tyst kunskap beror, enligt Josefsson (ibid), på att den inte går att uttrycka i ett formaliserat språk, men den kan förmedlas i ett berättande vardagsspråk och den kan visas. Det handlar om sinnenas kunskap, om en väl utvecklad känslighet för patienters behov, om uppmärksamhet och fantasi och om känslomässig begåvning. Denna form av kunskap kräver underhåll för att utvecklas och en viktig underhållsfunktion är reflektionen.

... ett språk som bäst fångar den mångtydiga verkligheten måste vara väldigt levande, inte enbart abstrakt och teoretiskt. Det levande språk som uppstår i reflektion kring den egna erfarenheten är en förutsättning för utvecklingen av kunskapen (Josefsson, 2010, s. 19)

Schön (1983) skriver att det utmärkande för praktikern är att han ägnar sig åt att hantera problematiska, förbryllande, bekymmersamma och osäkra situationer. Han måste skapa sammanhang i vad som initialt kan verka obegripligt. Meningsskapandet sker i interaktion med situationen och de personer som befinner sig i den. I kunskapsteorin för praktiskt kunnande är dialogen den bärande modellen för kunskapsbildning. Genom reflektion, växling mellan inlevelse och distans, mellan del och helhet, hålls kunskapen levande.

Även Polkinghorne (2010) betonar praktikens brist på förutsägbarhet och skriver att berättandet och delandet av tidigare erfarenheter är det som vägleder praktikern i arbetet. Det som sker i dialogen med andra är att den egna repertoaren av goda exempel och möjliga handlingar vidgas.

Narrativ reflektion

Antropologen Barbara Myerhoff (1986) arbetade med att skapa en känsla av identitet, tillhörighet och sammanhang inom marginaliserade grupper, som stöd för de enskilda individernas känsla av tillhörighet och sammanhang. Hon kallade detta ”definitional ceremonies” och definierar syftet på följande sätt

Definitional ceremonies deal with the problems of invisibility and marginality; they are strategies that provide opportunities for being seen and in one’s own terms, garnering witnesses to one’s worth, vitality and being (s. 273).

Michael White (1995, 1997, 2007) lät sig influeras av detta arbete i sin narrativa praktik och utvecklade ett slags reflekterande forum som ett komplement vid individualterapi. Vid dessa ”definitional ceremonies” inviterades vittnen in i rummet för att lyssna på personens berättelse. De fick i uppgift att bekräfta berättelsen på ett nytt och annorlunda sätt, reflektera över vad som fångat deras uppmärksamhet, varför de blivit fångade, samt koppla den alternativa berättelsen till sitt eget liv och på vilket sätt den gett dem någon tanke. Idén är att berika den ursprungliga berättelsen med nya alternativa berättelser.

Enligt Carey och Russell (2003) kan vittnen bestå av närstående, andra professionella eller personer med liknande bekymmer. Idén med vittnen är att förstärka känslan av att det vi berättar är viktigt, på riktigt och verkligt. I en monolog, eller snarare ett samtal i vårt huvud, uppnås inte samma känsla av att det är på riktigt. En konsekvens av att ha bekymmer, svårigheter och problem är att människor tenderar att dra sig undan, isolera sig och avskärma sig från kontakt med andra. Genom att invitera vittnen till terapeutiska samtal utmanas problemens isolerande och individualiserande effekter. Den narrativa praktiken bygger på grundantagandet att de historier vi berättar om oss själva inte är privata och individuella, utan socialt skapade. Den bygger också på antagandet att det är svårt för människor att upprätthålla sina värderingar och sin identitet i isolering. Återigen, genom att invitera vittnen kan vi få vår identitet bekräftad och en möjlighet att berätta de historier som är viktiga för oss. Därigenom kan de människor vi arbetar med få uppleva sig själva som delaktiga i ett bekräftande, eller erkännande sammanhang.

Carey och Russell (ibid) skriver att det människor upplever som starkast är när vittnen berättat om hur de blivit rörda och berörda av att lyssna på personens berättelse. Allra starkast är det när vittnen blivit berörda av något de kommit att tänka på i sitt eget liv eller arbete när de lyssnat. För berättaren kan detta vara en omvälvande upplevelse – att en problemtyngd berättelse plötsligt kan uppfattas som berikande, användbar och nyttig av andra.

Svalnäs har, med vissa justeringar, valt att lyfta in denna metodik i metodforum och använder personalgruppen som vittnen och en medarbetare som berättare. Till skillnad från det slags reflekterande som t ex Tom Andersen (2003) beskriver, delar deltagarna i metodforum med sig av de personliga erfarenheter berättelsen gav upphov till, snarare än tankar och reflektioner om berättelsen i sig. Det betyder att medlemmarna i gruppen är befriade från att behöva säga något smart, genomtänkt, lagom ovanligt eller vänligt. Den enda prestationen, eller det enda kravet, är att vara personlig och därmed berätta något om sig själv och sin levda erfarenhet (O. Andersson, personlig kommunikation, 10 september 2012). I likhet med Andersen (ibid) betonas vikten av att den som lyssnar känner sig fri att göra vad man vill med reflektionerna, eller berättelserna. Andersen (ibid) skriver att frihet är grundläggande för att reflekterande processer ska upplevas som meningsfulla och det är upp till lyssnaren att avgöra vad som eventuellt är användbart eller inte.

Berättelser

Sarbin (1986, refererad i Olsson, 2008) ansåg att berättandet är kärnan i den mänskliga naturen. Berättelser är inte bara ett sätt att se på världen utan genom berättelser konstruerar vi världen och vi lever genom de berättelser vi själva och andra berättar. Det är berättelser som definierar oss och ger oss en identitet. Varje berättelse handlar alltid om perspektiv, om berättarens perspektiv och när vi berättar något om andra förmedlar vi samtidigt en bild av oss själva. Olsson (2008) skriver att våra splittrade, osammanhängande och ibland röriga erfarenheter ges ett sammanhang genom att vi arrangerar dem i berättelser. Vi organiserar erfarenhet med hjälp av berättandet. White och Epston (2000) anser att människor ger mening åt sina liv genom att låta sina upplevelser ingå i berättelser, och att de berättelserna formar deras liv och relationer. Hydén (1997) skriver

Om det nu är genom språklig aktivitet, exempelvis berättande, som vi skapar vår sociala verklighet, måste vi rikta uppmärksamheten mot berättandet som social handling och mot berättelsen som sådan. Genom berättandet gör vi något; förklarar, förnekar eller poängterar, och med hjälp av berättelsen ger vi form och mening åt vår värld och våra upplevelser (s. 16).

Olsson (2008) skriver att en berättelse ger en bild av berättarens inre värld och anser att en av berättandets viktigaste funktioner är att den egna personen konstrueras, framställs och presenteras i berättelsen. Vad än en berättelse handlar om, handlar den också alltid om berättaren själv. Man berättar alltid för någon och i den meningen är berättelsen alltid relationell – att berätta är ett sätt att bli känd för den andre och samtidigt ta emot den andres respons. På det sättet blir berättelsen en slags samproduktion.

Lundby (2002) menar att historier är fulla av hål som människor själva måste fylla för att historien ska kunna förstås och hålen inviterar människor till att använda sin egen erfarenhet och fantasi. Hon anser att berättandet alltid sker i en viss kontext och att olika kontext lockar fram olika berättelser. Samma berättelse får också olika betydelse beroende på i vilken kontext den berättas.

White och Epston (ibid) betonar också en medvetenhet om de kontextuella och kulturella historier inom vilka våra individuella historier berättas. Kontext och kultur inte bara formar och påverkar våra individuella historier, utan innebär också ramar och begränsningar för vilka historier som blir möjliga att berätta.

Metod

Fokus för denna uppsats är hur deltagarna beskriver metodforum, vad i metoden de anser har betydelse samt metodens eventuella nytta och användbarhet. Min ansats är deskriptiv och utgående från deltagarnas upplevelser. För att ta reda på och fånga upplevelser var en kvalitativ metod mest lämplig. Eftersom jag själv är deltagare i metodforum har jag valt en metod som inte är tolkande. Jag vill så långt det är möjligt undvika att deltagarnas upplevelser tolkas genom mina. Den deskriptiva fenomenologiska metoden föreföll därför lämplig för att hantera min förförståelse.

Den kvalitativa intervjun

Englander (2012) skriver att vid fenomenologisk forskning är det fenomenet och inte personen som är föremål för forskning. Det krävs dock en person för att beskriva fenomenet och uppgiften blir således att möta fenomenet via en persons beskrivning. Under intervjun kommer forskaren behöva växla mellan mötet med det fenomen som undersöks och mötet med personen som intervjuas.

Kvale och Brinkmann (2009) skriver att kunskap i en kvalitativ forskningsintervju produceras socialt, i samspel mellan intervjuare och intervjuperson. Att genomföra en kvalitativ intervju är inget mekaniskt följande av regler utan bygger mer på intervjuarens färdigheter och omdöme. Det krävs kunskap om ämnet för intervjun för att kunna ställa relevanta följdfrågor och kvalitén på utkomsten av intervjun är i hög grad beroende på intervjuarens färdigheter och ämneskunskap. Den skicklige intervjuaren tänker mindre på intervjuteknik och mer på personen som intervjuas och den kunskap som eftersöks. Den skicklige intervjuaren har lärt sig intervjuandets konst genom praktik, genom att göra just intervjuer och författarna menar att intervjuande är mer hantverk än en systematisk metod. Liksom andra hantverk bygger kunnandet i hög grad på tyst kunskap. Kvale och Brinkmann (ibid) skriver

En hantverkssyn på intervjuandet betyder inte befrielse från stränghet i metod, utan bara att utövandet av stränghet förskjuts till intervjuaren och hennes färdigheter och personliga omdöme (s. 318).

Intervjukunskap samlas inte in utan produceras mellan intervjuare och intervjuperson. Det är således en konstruktiv process som omfattar båda parter och olika konstellationer av intervjuare och intervjupersoner kommer ofrånkomligen resultera i olika kunskap. En skicklig intervjuare kommer att skapa en relation som kan leda till produktion av betydelsefull kunskap. Intervjuande är alltså en verksamhet där ”den unika relationen mellan två människor bestämmer resultatet” (s. 323). Och det är värdet av den kunskap som produceras som är det centrala kvalitetskriteriet.

Deskriptiv fenomenologisk metod

Jag har valt att använda mig av den deskriptiva fenomenologiska humanvetenskapliga metoden för denna studie (Giorgi, 2012). Metoden är fenomenologisk genom att den utgår från medvetandet, hur upplevelser och erfarenheter presenterar sig för medvetandet och hur medvetandet relaterar till den mänskliga världen. Fenomenologin intresserar sig för vilken mening eller innebörd olika fenomen har för vårt medvetande. Olsson (2004) beskriver fenomenologi på följande sätt

Fenomenologi kanske kan beskrivas som ett uttryck för den nyfikna, frågande, sökande blicken eller om man ska välja ett nyckelord får det nog bli en metod för det envisa frågandet. Man är intresserad av det generella och strukturella i det individuella, att säga något som gäller utanför den studerade situationen även om vi aldrig kan säga hur långt utanför vi går (s. 20).

Metoden är deskriptiv eftersom illustrerandet eller klarläggandet av hur fenomen presenterar sig för medvetandet sker genom beskrivning. Lindseth och Norberg (2004) menar att den levda erfarenheten är startpunkten för fenomenologin och att vi som forskare är intresserade av själva essensen av den mening människor upplever.

Robinson och Englander (2007) skriver att metoden bygger på en fenomenologisk reduktion som syftar till att försöka göra en så exakt beskrivning som möjligt av hur ett fenomen presenterar sig för medvetandet. Det innebär jag som forskare behöver sätta mina antaganden, min kunskap och min förförståelse av fenomenet inom parentes. Jag ska beskriva fenomenet så som det presenterar sig för mitt medvetande, som det presenterar sig genom mina data. Min beskrivning får därmed inte bli en konstruktion, utan skall ligga så nära fenomenet som möjligt och det som skall beskrivas är essensen, eller kärnan hos det fenomen jag undersöker. Uppgiften är således att söka tydliggöra den grundläggande strukturen hos ett fenomen. Giorgi och Giorgi (2003) påpekar att vi endast kan beskriva hur fenomenet presenterar sig för oss, inte göra anspråk på hur något *egentligen* är eller förhåller sig.

Urval

All personal, inklusive eventuella praktikanter deltar i metodforum på Svalnäs. Inom ramen för denna uppsats kommer dock bara behandlarna/terapeuterna intervjuas. Dessa är 9 till antalet och jag gjorde uppskattningen att antalet torde vara tillräckligt för uppsatsens syfte och att mängden data annars skulle bli alltför omfattande.

Etiska överväganden

Medarbetarna på Svalnäs är informerade om studiens syfte, hur den är upplagd och vilka som kommer att ta del av den. Alla har samtyckt till att bli intervjuade (Kvale & Brinkmann, 2009). Engagemanget och nyfikenheten är påtaglig och det finns ett genuint intresse för internforskning och ett intresse för den eventuella kunskap den här uppsatsen kan generera tillbaka in i personalgruppen.

Efter transkribering kommer inspelningarna raderas. De intervjuade kommer också avidentifieras i uppsatsen.

Mina kollegor har gett mig ett förtroende att förvalta. Jag har dels fått deras personliga tankar och reflektioner kring metodforum, men också en förväntan att prestera en uppsats som gör arbetet i metodforum rättvisa.

Datainsamling

Datainsamlingen skedde genom en halvstrukturerad intervju med 9 av deltagarna i metodforum, utgående från mina tematiska forskningsfrågor.

- Hur beskriver deltagarna Metodforum?
- Hur resonerar deltagarna kring vad i Metodforum som kan ha betydelse?
- Hur resonerar deltagarna kring Metodforums eventuella nytta och användbarhet?

De tematiska frågorna översattes till halvstrukturerade intervjufrågor och jag betonade vid intervjutillfället att det var den personliga uppfattningen jag var intresserad av. Deltagarna fick inte ta del av mina frågor innan intervjun, men var införstådda med att fokus för intervjun var Metodforum. Frågorna var:

- Hur skulle du beskriva metodforum? Vad är metodforum för dig?
- Om du tänker/tycker att det är något i metodforum som har betydelse – vad skulle det kunna vara? Vad i metodforum tror du i så fall har betydelse?
- Kan du se/tänka att metodforum har någon nytta/användbarhet - och i så fall för vem och på vilket sätt?

Alla utom en intervju genomfördes på arbetsplatsen. I ett fall fick jag av praktiska skäl åka hem till en deltagare. Längden på intervjuerna varierade mellan 11 och 24 minuter. Varje intervju blev som väntat olik. Mina tre grundfrågor ställdes i alla intervjuer, men följd- och fördjupningsfrågorna blev olika beroende på respondentens perspektiv och respons. Jag försökte vara noggrann med att inte låta mina värderingar och perspektiv lysa igenom i frågorna utan förhålla mig så genuint nyfiken som möjligt. Intervjuerna genomfördes individuellt och spelades in digitalt.

Transkription

Intervjuerna skrevs ut ordagrant, inklusive mina frågor, men jag avstod från att ange betoningar i intonation och emotionella uttryck. Längre pauser noterades dock. Enligt Hydén (1997) är transkription en renodlat tolkande verksamhet. Den är en del av analysen och kan inte skiljas från denna. Ahlberg (2004) resonerar kring transkription som en transformation av objektet till en annan form – från det talade till det skrivna. En skriven berättelse kommer alltid att skilja sig från en muntlig och det finns en risk att den muntliga berättelsens särdrag går förlorade. Det är en nog en risk jag får leva med.

Dataanalys

Analysen av materialet har skett enligt metodens fyra steg, vilka här kort redovisas (Robinson & Englander, 2008).

1. Genomläsning av de transkriberade intervjuerna för att få en känsla för helheten.
2. Indelning av textmaterialet i meningsbärande enheter (ME). Indelningen av meningsenheter sker när forskaren upplever en förändring eller övergång i mening i texten.
3. De meningsbärande enheterna transformeras till humanvetenskaplig beskrivning. Det är innebörden, eller den inneboende meningen som finns i materialet som skall beskrivas, vilket sker genom en expanderande snarare än reducerande av texten. Forskaren skall tydliggöra de implicita meningsbetydelser som finns i texten – dvs göra explicit det som är implicit givet. Det som skall beskrivas är endast det som är direkt givet i data.
4. Utgående från de transformerade meningsenheterna skall forskaren nu nå fram till fenomenets generella struktur. Detta sker genom en analys av de transformerade meningsenheternas inbördes förhållande – hur de relaterar till varandra och på så vis utgör själva fenomenet.

Nedan följer en redovisning av dataanalysen som jag genomförde den.

1. **Genomläsning av de transkriberade intervjuerna.** Flera genomläsningar av de transkriberade intervjuerna genomfördes för att få en känsla för helheten.
2. **Indelning av materialet i meningsbärande enheter (ME).** Jag valde att utgå från mina forskningsfrågor och genomförde detta moment i tre steg. I första steget gjorde jag markeringar i texten där jag upplevde att deltagarna beskrev metoden. I andra steget där jag upplevde att de berättade något om mening och betydelse och i tredje steget där jag upplevde att de berättade något om nytta och användbarhet.
3. **De meningsbärande enheterna transformeras till humanvetenskaplig beskrivning.** De meningsbärande enheter jag fann skrevs ner på lappar och kategoriserades temporärt. Meningsenheterna prövades sen i omgångar och i olika variationer till dess att jag tyckte mig ha funnit materialets innebörd, eller inneboende mening. Därefter gjordes beskrivningar av respektive innebörd. Dessa illustreras med citat för att förstärka autenticiteten i materialet och för att uppnå så hög transparens som möjligt.
4. **Fenomenets generella struktur.** Genom att läsa och reflektera över beskrivningarna av innebörderna och försöka förstå deras inbördes förhållande har jag identifierat vad jag uppfattar som den generella strukturen, eller meningsstrukturen, i fenomenet. Analysen är gjord utifrån respektive forskningsfråga. En översikt av dataanalysen presenteras under rubriken resultat i kap 9, tabell 1.

Validitet

Som forskare förväntas jag inta en kritiskt reflekterande attityd när jag beskriver mina fenomen, genom att ”sätta alla mina antaganden, tidigare kunskap och förutfattade meningar om det fenomen jag undersöker inom parentes” (Robinson & Englander, *ibid*, s. 57). Det förefaller vara en svår, för att inte säga omöjlig uppgift. Dahlberg (2006) resonerar i stället kring att tygla sin förförståelse, att sakta ner den, att inte forcera fram mening och att inte bestämma sig för fort. Det handlar om att vänta på att fenomenet visar sig för forskaren. Att tygla sin förförståelse innebär att granska den i relation till det framträdande fenomenet. Vagle (2009) resonerar även han kring tyglade som fenomenologisk attityd och skriver att forskaren måste ha disciplin och tålmod. Attityden handlar om att kontinuerligt granska sin inblandning i fenomenet och inta en medveten och reflekterande position i relation till det presenterade materialet. När det gäller validitet i fenomenologisk forskning menar både Dahlberg (*ibid*) och Vagle (*ibid*) att tyglade av forskarens förförståelse bör ersätta parentesen.

Giorgi och Giorgi (*ibid*) skriver att fenomenologi är en upptäcktsorienterad forskning. Det innebär att det för en annan forskare är fullt möjligt att komma till andra slutsatser, innebörder och generella strukturer. Det är därför av stor vikt att forskningen är transparent, att forskaren försöker beskriva forskningsprocessen så tydligt som möjligt. Justesen och Mik-Meyer (2011) skriver att ett validitetskriterium i kvalitativ forskning är den hantverksmässiga kvalitén på arbetet. För att den ska kunna kontrolleras ska det i så stor utsträckning som möjligt vara möjligt för läsaren att få inblick i de val forskaren gjort under processen. Enligt Kvale och Brinkman (*ibid*) är det i stället värdet av den kunskap som produceras som är det centrala kvalitetskriteriet. För att i möjligaste mån säkerställa någon form av extern validitet har jag genomfört en kommunikativ validering (Justesen & Mik-Meyer, *ibid*), ett slags remissförfarande, av materialet, och låtit deltagarna läsa och ta ställning till om de känner igen sig i analysen. Alla deltagare har bekräftat att så var fallet.

Jag har försökt vara så transparent som möjligt i detta arbete och varit frikostig med citat för att förstärka autenticiteten och ytterligare tydliggöra grunden för min analys. Jag har också strävat efter att förhålla mig kritiskt till min egen förståelse för fenomenet metodforum och låta de andra deltagarnas röster framträda. Eftersom deltagarna kommer att ta del av resultatet, och vi ska fortsätta arbeta tillsammans, har jag haft all anledning att inte förvanska eller tolka deras utsagor, utan bara försöka beskriva dem som de presenterat sig för mig genom mina data.

Förförståelse

Läsaren bör vara medveten om att jag är en del av det jag undersöker. Jag har arbetat på Svalnäs i 16 år och deltagit i metodforum lika länge. Att formen för metodforum ser ut som den gör idag är till övervägande del Olof Andersons förtjänst, men den är också en effekt av ett kollegialt samskapande. Jag har en uppfattning om metodforum som något viktigt och centralt i Svalnäs verksamhet och inte minst för mig personligen. Jag har också en uppfattning att detta är något jag delar med mina kollegor. Jag är dock fullständigt ovetande om hur de skulle beskriva metodforum och hur de skulle beskriva meningen och nyttan med metodforum. Metodforum, och vad vi egentligen gör där, är ingenting vi pratar om – vi bara gör det.

Jag har alltid varit genuint intresserad av det vi människor gör, av våra handlingar. Jag är inte lika intresserad av det vi säger att vi gör. Glappet mellan våra påståenden om hur vi är och vad vi de facto gör intresserar mig. Ibland provocerar det mig också. Jag är medveten om att jag föredrar när ord och handling hänger ihop, när människor är kongruenta. Jag tror att

samtalen vi har i metodforum bidrar till att vi blir mer kongruenta och jag tror att kongruenta människor är bättre terapeuter. Jag kan naturligtvis ha fel i detta, men det är min uppfattning.

Jag är också genuint intresserad av praktiken, av terapeutiskt arbete som praktik och hantverk. Jag tror att metodforum är en utmärkt metod för att ge praktiken ett språk och därmed göra praktiken mer begriplig. Jag tror också att metodforum är en utmärkt metod för att utveckla det terapeutiska hantverket. Jag kan naturligtvis ha fel i även detta, men det är min uppfattning.

En uppfattning jag har är att terapeutiskt arbete gagnas av en personligt närvarande terapeut, en terapeut som också presenterar sig som person, som är öppen med egna tankar och känslor, som har integritet, som låter sig beröras i arbetet och som gör fel och klantar till det. Att jag kan ha den uppfattningen tror jag också är en effekt av metodforum.

Jag är med andra ord inte på något sätt neutral inför fenomenet metodforum. Jag har en uppfattning om vad som sker i metodforum och vad det har för betydelse för mig. Mina kollegors uppfattningar vet jag dock ingenting om och jag är genuint nyfiken på hur de beskriver metodforum. Som fenomenologisk forskare ämnar jag nu tygla min förförståelse och bli en meningssökande förmedlare av deltagarnas upplevelser.

Resultat

Tabell 1. Översikt över dataanalysen

Frågeställning	ME	Deltagare	Innebörder	Generell struktur
Beskrivning av metodforum	12	5	Delande	Arena för erfarenhetsutbyte
	13	7	Reflekterande	
Vad i metodforum har betydelse	56	9	Öppenheten	Ramen för samtalen
	23	8	Relationsaspekten	
Metodforums nytta & användbarhet	22	7	Delad ensamhet	Tillhörighet
	28	8	Sammanbindande	
	67	9	Berikande	Lärande
	36	9	Klienterna	

Tabellen är tänkt att ge en översiktlig bild av resultatanalysen. Exemplifierat utifrån frågeställningen *beskrivning av metodforum* läses tabellen enligt följande.

- **Frågeställning** är just uppsatsens tre frågeställningar.
- **ME** är de meningsbärande enheter jag identifierat i materialet. Innebörden *delande* bygger således på 12 utsagor i materialet där jag uppfattat att deltagarna beskrivit något vars innebörd handlar om *delande*. Dessa 12 utsagor kommer från fem personer. Alla deltagare har alltså inte sagt något om *delande*.
- **Innebörder** är resultatet av transformeringen av de meningsbärande enheterna till humanvetenskaplig beskrivning – till beskrivande text. Den implicita meningen blir i detta steg explicit, utgående från det som är givet i data. *Delande* och *reflekterande* är *innebörderna* i de meningsbärande enheter som har med frågeställningen *beskrivning av metodforum* att göra.
- **Generell struktur** handlar i sin tur om hur *innebörderna delande* och *reflekterande* relaterar till varandra - huruvida det finns någon generell struktur i dessa två *innebörder*. *Arena för erfarenhetsutbyte* är således den generella strukturen för *innebörderna delande* och *reflekterande* i frågeställningen *beskrivning av metodforum*.

Presentationen av resultaten sker i den ordning frågeställningarna är uppställda i tabellen. Varje frågeställning besvaras med innebörder respektive generell struktur enligt följande.

- *Beskrivning av metodforum*
 - Innebörder (delande + reflekterande)
 - Generell struktur (arena för erfarenhetsutbyte)
- *Vad i metodforum har betydelse?*
 - Innebörder (öppenheten + relationsaspekten)
 - Generell struktur (ramen för samtalen)
- *Metodforums nytta och användbarhet 1*
 - Innebörder (delad ensamhet + sammanbindande)
 - Generell struktur (tillhörighet)
- *Metodforums nytta och användbarhet 2*
 - Innebörder (berikande + klienterna)
 - Generell struktur (lärande)

Jag har valt att presentera citaten som blockcitat, även om citatet bara är en rad, eftersom jag upplever att det gagnar läsbarheten.

Beskrivning av metodforum - Innebörder

Delande. Deltagarna beskriver att man i metodforum delar, och sätter språk på, berättelser med varandra. Dessa berättelser har sin utgångspunkt i vardagen, i den vardagliga praktiken. Delandet utgår från en deltagares erfarenhet, men innefattar ett delande av hela gruppens erfarenheter kring fenomenet som tas upp.

Metodforum är ett sätt att fånga upp våra vardagserfarenheter, att lyfta blicken kring de här vardagserfarenheterna vi gör ... dela erfarenheten i första hand, i andra hand att utveckla erfarenheten med andra berättelser

Delandet beskrivs också som ett delande av livserfarenhet i arbetet och att delandet inte bara sker i konkret form utan också inbegriper individen, vart vardagserfarenheten tagit deltagaren som individ.

Vi delar på ett djupare plan helt enkelt.

Detta djupare plan tycks vara ett mer personligt delande som försiggår parallellt med delandet av berättelserna. Flera deltagare beskriver att delandet av vardagens erfarenheter kan börja i vilken ände som helst, men måste utgå från den som berättar. Berättelsen behöver ha en anknytning till berättaren och på något sätt ha berört den som väljer att dela sin berättelse.

När man får en berättelse så har ju den en viss färg eller klang, det är inte bara ett sakinnehåll i den. Man möter ju en människa som berättar och man får nån slags både tankemässig beskrivning men också en känslomässig beskrivning ... jag tror att mycket av delandet är att vi delar de här känslomässiga lägena med varandra.

Reflektion. Flera deltagare beskriver metodforum som en plats för reflektion kring det vardagliga arbetet. Reflektionerna är inte bara problembaserade, utan utgår kanske mer från någonting som sticker ut i vardagen, som väcker nyfikenhet och intresse.

I vardagen är det mer att man planerar och gör, men man får sällan tillfälle att reflektera om *vad* man gjorde och hur det kändes, plus att man kan få de andra, kollegornas syn och olika synvinklar på liknande historier.

Det reflekterande som görs i metodforum beskrivs som att man får reflektera mer på djupet, ur sitt eget liv och att reflektionerna aldrig syftar mot en lösning av något.

På metodforum så kan man ta bort hela det här målsättningspaketet och det försätter mig i en annan position ... det skapar nåt slags utrymme för mig att befinna mig i reflektion. Jag behöver inte nå fram till nånting ... själva upplägget på metodforum skapar möjlighet att *befinna* sig just i reflektion.

Deltagare beskriver reflekterandet i metodforum som fritt och att formen skapar en trygghet och ett tillåtande klimat där i princip vad som helst går att reflektera kring eftersom reflektionerna alltid utgår från den egna erfarenheten.

När vi sen går runt och var och en får säga nånting ... det är befriat från att man ska få råd, eller tänka på ett speciellt sätt kring sin berättelse, det kan inte finnas några rätt eller fel, det recenseras inte, det blir inte att jag känner att nu måste jag göra nånting med det här ... det blir väldigt så där avkopplande ... jag kan bara lugnt sitta och lyssna.

Ett par av deltagarna betonar också vikten av att reflektionerna är personliga och att de inte behöver hänga ihop med den ursprungliga berättelsen, utan snarare vara kopplade till vad var och en kom att tänka på i sina liv när de lyssnade.

Beskrivning av metodforum - Generell struktur

Arena för erfarenhetsutbyte. Deltagarna på metodforum beskriver att berättelserna som delas alltid utgår från vad någon faktiskt erfarit. Det är således den levda erfarenheten, livserfarenheten som delas och det är den levda erfarenheten det reflekteras över. Delandet av berättelser, och reflekterandet över dessa berättelser, är språkliga handlingar och metodforum, som det beskrivits av deltagarna, är en arena för språkligt utbyte.

Inom denna språkliga arena för erfarenhetsutbyte sker ett slags samhandlande som bygger på en gemensam överenskommelse att ett utbyte ska ske. Utan ett delande kan ingen reflektion ske och utan reflektion blir delandet en monolog. I metodforum pågår ett utforskande av mening genom dialog mellan berättare och reflektörer, mellan reflektörer och reflektörer och mellan reflektörer och berättare. Delandet i metodforum beskrivs som ett djupare delande, där berättelserna har en personlig anknytning till den som berättar, vilket också gäller reflektionerna.

I utbytet och delandet av levda erfarenheter, där källan för uppmärksamheten är praktiken, sker också ett delande av förtrogenhetskunskap mellan deltagarna. Det som delas och reflekteras över är det som av någon anledning väckt någons nyfikenhet eller förundran och som i någon mening innehåller en komponent av obegriplighet.

Deltagarna beskriver metodforum som en arena för delande och reflekterande över erfarenheter och upplevelser som av någon anledning inte riktigt passar in, som är tillräckligt olika och därför stannar kvar som något signifikant. Det är erfarenheter och upplevelser som ännu inte klätts i språk och därmed inte blivit begripliggjorda eller förstådda. Meningen med utbytet av erfarenheter är att genom dialog och reflektion öka förståelsen för den vardagliga praktiken och för varandra.

Vad i metodforum har betydelse - Innebörder

Öppenheten. Alla deltagare betonar vikten av att samtalen i metodforum är fria från pekpinningar, att det inte finns några rätt och fel, att kritik och beröm inte ska förekomma och att allting man säger duger. Historierna ska få veckla ut sig själva och stå för sig själva utan att värderas. Det finns inga rätt och fel. Personliga erfarenheter kan inte vara bra eller dåliga.

Vad jag har blivit berörd av i mitt jobb med klienten, det kan ingen kritisera, det öppnar upp.

... ett sammanhang där jag inte behöver känna så mycket, nu måste jag göra bra, eller nu måste jag säga nåt väldigt bra, eller nu ska jag komma på nåt smart ... det tar bort all de här sakerna i och med att jag vet att formen är så här ... så formen tror jag gör mig trygg ... det är en väldigt omhändertagande form och då blir jag avspänd och då kan jag våga berätta det mesta.

Deltagarna beskriver hur känslan av prestation därigenom försvinner och snarare ersätts av en slags positiv nyfikenhet.

Man tänker ut en behandlingsplan utifrån en bedömning och sen ska man genomföra den och då fungerar den inte ... för oss blir det bara – okej, vad lärde vi oss av det här? Det blev inte som vi hade tänkt oss, men vi gjorde en ny erfarenhet. Hur kan vi använda den erfarenheten i det fortsatta arbetet?

Utgångspunkten att alla erfarenheter är intressanta nämner de flesta av deltagarna som viktigt och några resonerar kring skillnaden mellan metodforum och traditionell handledning.

När vi pratar om vår sårbarhet på metodforum så anses det på nåt sätt vara en styrka, men pratar vi om vår sårbarhet i handledning så borde vi organisera oss bättre.

I metodforum blir ett misslyckande intressant, man kan lära sig. Men i en handledningssituation så blir ett misslyckande mer nånting som behöver åtgärdas. Alltså, lösningen är det som blir intressant .

Det lustfyllda i att stanna upp och fördjupa sig i en vardagserfarenhet nämns av flera deltagare, att i lugn och ro en gång i veckan få vända och vrida på erfarenheter som gått både bra och dåligt. Ett par deltagare betonar också allvaret i metodforum, att deltagarna tar metodforum på allvar och att metodforum i sin tur signalerar att arbetet är på allvar och på riktigt.

För mig känns det som att vi sysslar med något viktigt, som är berörande ... det är en sorts känslomässig upplevelse av tillvarons rikedom och en lust att vilja förstå mera.

Alltså, jag gillar ju att vi tar det på allvar ... sen så kan jag ju få prestationsnoja över ifall man levererar tillräckligt bra ... men i grunden kan jag ju gilla att vi tar det på allvar och att jag måste göra det också så att det inte bara blir blaj.

Flera deltagare beskriver en stor trygghet i formen, att man tillåts vara osäker, vag, diffus och även obegriplig, när man berättar. Respektfullheten mot varandra och formen betonas liksom möjligheten att säga pass och avstå från att säga något. Det gör att man kan vara avspänd och närvarande i rummet. En annan skillnad mellan traditionell handledning och metodforum som nämns är enkelheten och anspråkslösheten i metoden.

... det man berättar, det är ändå rakt in i pudelns kärna i metodforum ... det behövs inga kort eller så för att komma dit, det behövs inga hjälpmedel. Det behövs bara jag, jag var med om det här och då blev det så här för mig. Det är en skillnad mot även bra handledning.

Känslan av högt i tak, att det är så tillåtande och att vad som helst kan sägas, nämns som exempel på en slags öppenhet i metoden. En annan aspekt av öppenheten är att vem som helst är välkommen att delta.

... man skulle ju kunna tänka sig att det blir ett litet koteri av det här ... att vi sitter här och kör vår lilla grej ... och samtidigt så är det ju helt öppet, alltså vi tar in föräldrar och vi tar in kollegor och vi tar in praktikanter och de kommer och går och det gör ingen skillnad.

Relationsaspekten. Flera av deltagarna resonerar kring betydelsen av att alla blir personliga i relation till det som berättas och i relation till varandra.

Alla blir mer personligt närvarande och att jag då inte heller blir ett objekt, utan alla blir personliga i förhållande till det jag har berättat ... det påminner nog lite om när man pratar med en väldigt god vän.

En annan aspekt som nämns är hur deltagarna presenterar sig för varandra i metodforum. Att berätta utifrån ett personligt perspektiv bidrar till ett personligt sätt att närma sig varandra.

Metodforum är mer att vi kollegialt berättar om oss själva och var vi är någonstans i våra behandlingsjobb, och vilka vi är, vad vi är för personer och hur vi uppfattar oss själva i arbetsläget.

Flera deltagare resonerar kring hur olikt en berättelse kan landa i var och en och hur den oförutsägbarheten bidrar till en slags nyfikenhet över varandra.

Här berättar jag min berättelse som jag har upplevt den och den får vila på det sättet. Och det väcker ju andras nyfikenhet när jag berättar och det väcker åtminstone min nyfikenhet när du berättar på ett lite grann annorlunda sätt.

Turordningen i metoden nämns som en viktig faktor, att alla vet att alla får tala. Det blir aldrig att vissa röster blir dominerande eller att de framfusiga får mer utrymme. Flera deltagare pratar om att metoden genererar en känsla av jämlikhet, där allas röster väger lika tungt och alla har lika värde.

Att presentera sig för varandra, med brister och förtjänster, beskriver ett par deltagare som ett krävande arbete. Några reflekterar kring modet som krävs och att det som sker i metodforum ligger nära själva kärnan i arbetet med människor.

När jag berättar själv kan jag brottas med det, att det ska bli intressant och intressera både mig och de andra som jag berättar för

Det handlar väldigt mycket om en själv, om personerna bakom dig och mig. Det är ett otroligt avskalande på nåt vis som jag tycker alla är väldigt modiga i.

Det här är nåt som är på riktigt ... det är själva kärnan i vad vi gör ... Nånstans tror jag kommer det fram i det här ordet berörd. Det är därför vi, i alla fall jag, har valt att jobba med människor. Det kommer fram i de här metodforumen ... det är så tillåtande att säga att saker är svårt eller känslösamt eller ledsamt.

Vad i metodforum har betydelse – Generell struktur

Ramen för samtalen. Metodforum beskrivs av deltagarna som ett öppet sammanhang, fritt från pekpinnar, värderingar och recenserande. När kritik och beröm faller bort som respons, faller också behovet av skydd bort. Känslan av prestation eliminerar och mängden möjliga erfarenheter att dela blir därigenom fler. En större del av det mänskliga spektret blir tillgängligt för samtal och mänskliga tillkortakommanden kan bli berikande erfarenheter.

En icke-vetande hållning, eller osäkerhet, beskriver deltagarna som en källa till nyfikenhet och intresse över arbetet och varandra, och en starkt bidragande faktor till det öppna samtalsklimat som råder i metodforum. En tydlig uppfattning bland deltagarna är att personliga erfarenheter aldrig kan vara bra eller dåliga. Därmed blir alla erfarenheter terapeuterna gör i sin vardag intressanta och möjliga att ta upp på metodforum. Eftersom berättandet och reflekterandet alltid sker utifrån ett personligt perspektiv präglas atmosfären av nyfikenhet, intresse och respekt.

Deltagarna beskriver på olika sätt hur olikheter berikar samtalen i metodforum snarare än hindrar. I ett samtalsklimat som präglas av nyfikenhet, respekt och intresse för den andres upplevelser, blir olikheten en tillgång och en källa till ökad kunskap. Deltagarna i metodforum ger uttryck för en delad övertygelse att terapeutiskt arbete aldrig går att förutse och att vi aldrig kan veta vad det är i det vi gör som blir det terapeutiska, eller det förändrande. Det finns en öppenhet och ödmjukhet inför såväl uppgiften, som varandra och omvärlden och såväl kollegor som klienter välkomnas att delta.

Turordningen i metodforum blir i all sin enkelhet en garanti för att allas röster blir hörda, lika mycket värda och ramen inger ett lugn och en trygghet att man vet att man kommer att få prata.

Metodforums nytta och användbarhet 1 – Innebörder

Delad ensamhet. En gemensam upplevelse som flera av deltagarna i metodforum betonar är hur metoden hjälper mot olika känslor av ensamhet. De som i huvudsak arbetar i den externa verksamheten, utanför huset, beskriver metodforum som en plats att träffa kollegor, en mötesplats. Andra återkommer till den trygghet och det omhändertagande formen skapar, som medför att man vågar prata om det mesta och därmed känner sig mindre ensam.

När det är som bäst tror jag det är att jag känner mig mindre ensam i en viss berättelse, att andra berättar om liknande situationer ... jag är inte ensam om att ha hamnat i den här situationen. Det är fler som delar nåt liknande och då är jag inte så usel eller värdelös som man kan känna sig ibland.

Jag känner att de [kollegorna] blir väldigt personliga, att det är därför jag känner att jag har blivit lyssnad till. ... Blir nån personlig med mig då känner jag att jag har blivit hörd. Så tror jag det är för mig. Det är mer i magen tror jag

Bara det faktum att någon faktiskt nyfiket lyssnar på vad man säger nämns också av flera deltagare som viktigt.

Den här typen av positiv nyfikenhet i en grupp, det känns ... det hjälper mig till tillit till livet eller vad man ska kalla det ... Det är också berörande på det sättet att här kan jag prata, och inte bara få hjälp mot min grundoro, jag kan dessutom få prata om det som ett icke-skamligt fenomen, utan som ett mänskligt fenomen, som jag upptäcker att jag inte är ensam om.

Igenkännandet i varandra och i utmaningar och svårigheter man ställs inför i arbetet betonas av flera deltagare.

Det här igenkännandet i olika situationer och förståelsen ... jag behöver det jävligt mycket, förstå att andra har det jobbigt också och andra har det besvärligt och det är inte så jävla enkelt som jag går och tror att alla andra har det.

Sammanbindande. Det råder stor överensstämmelse bland deltagarna att metodforum har en sammanlänkande och sammanbindande funktion för personalgruppen och av flera beskrivs det som en av verksamhetens viktigaste mötesplatser.

För kamratskapet har det betydelse ... vi lär känna varandra på ett lite specifikt sätt när vi berättar våra historier. Vi är lite naknare än i vardagen för övrigt, de här berättelserna är ju personliga, eller personligt färgade utifrån var och ens av oss specifika, både styrkor och svagheter ... och det har vi nytta av, det gör att vi kan stödja varandra i arbetslivet eller arbetsdagen.

Metodforum beskrivs också som en hophållande faktor i ett ganska spretigt och flexibelt sammanhang som präglas mer av olikheter i personlighet och utbildning än likheter.

Det slipar fram nån slags gemensam Svalnäsnerf eller så som, en etik tror jag och en människosyn som gör att det här bygget har hållit ihop så länge fast vi är så himla olika och alla har jätteolika utbildningar i bagaget och brinner för lite olika saker.

Flera nämner också att metodforum bidrar till en slags arbetsplatskultur där en tydlig arbetsmoral, höga ambitioner och att man är beredd att göra vad som krävs, blir synligt och delat av gruppen.

Jag har en känsla runt det där som har med acceptans och respekt att göra. Att det finns en acceptans för varandras olikheter och respekt för att det vi gör är gjort utifrån goda intentioner och höga ambitioner ... Vi försöker göra så gott vi kan och utav bästa förmåga. Men också med en stor acceptans för svårigheter som arbetet innebär och utifrån det hitta och se varandras kompetenser.

Det personliga berättandet och öppenheten i metodforum beskrivs av flera deltagare som sammansvetsande och gruppstärkande. Likaså att det vuxit fram ett slags gemensamt förhållningssätt och språk som blivit ett fundament för verksamheten.

Att man får dela, det har nyttan med sig att man får ihop hela gruppen och kittar samman den ... Alltså en gång i veckan, i strukturerad form så här, så kittar vi samman oss, både på ett väldigt personligt plan ibland och ett händelseplan

Metodforums nytta och användbarhet 1 – Generell struktur

Tillhörighet. Deltagarna beskriver att metodforum både är ett botemedel mot ensamhet och en sammanbindande faktor för personalgruppen. I intervjuerna framkommer en bild av metodforum som en arena för personer snarare än funktioner. I det personligt färgade delandet och reflekterandet framträder deltagarna som människor, med såväl förtjänster som brister.

En uppfattning bland deltagarna på metodforum är att terapeuterna inte är av någon annan sort än klienterna. I delandet, berättandet och reflekterandet beskriver deltagarna hur det mänskliga är närvarande som en sammanbindande faktor och hur metodforum bidrar till att skapa en känsla av identitet, tillhörighet och sammanhang

Spretigheten i utbildningar, metodologiska preferenser och teorier överbryggas av en gemensam arbetsetik, en gemensam människosyn och ett nyfiskt intresse för varandra och varandras uppfattningar. Deltagarna i metodforum beskriver också hur viktigt och bekräftande det är att höra hur andra våndats över svårigheter i arbetet och hur sammanhanget metodforum inviterar till delande av såväl framgångar som motgångar.

Delandet och reflekterandet i metodforum har sin grund i deltagarnas levda erfarenhet, det är den personliga levda erfarenheten som efterfrågas. Den kollektiva erfarenheten av processen i metodforum medför att det hos deltagarna finns en positiv förväntan på kollegornas reflektioner. Vad deltagarna beskriver är att den levda erfarenheten inte skiljer sig i särskilt hög grad i termer av mänskliga tillkortakommanden, osäkerhet och svårigheter. När deltagarna väl tar mod till sig och berättar visar det sig att de är i gott sällskap, de är bland medmänniskor.

Metodforums nytta och användbarhet 2 – Innebörder

Berikande. Alla deltagare betonar att berättandet i metodforum på olika sätt berikar och breddar både tänkandet och språket och bidrar till att tänka nytt och annorlunda.

Jag kan bara lugnt sitta och lyssna och då är det ju det här som händer, att då börjar jag ju tänka igen, på det jag har berättat innan ... då blir det att jag kanske tänker nåt ytterligare kring det ... jag tänker lite vidare ... att det blir nästan som ringar på vattnet, att det liksom sprider ut, att det blir större och tjockare.

Andra beskriver att metodforum bidrar till att vidga blicken, vidga erfarenheten och vidga förståelsen. Metodrikiedomens ökar, idéflödet blir större, man får tillgång till fler aspekter av sig själv och kan via kollegornas berättelser om sina erfarenheter bli idériare själv. Förutsättningen för detta är att deltagarna själva väljer vad de vill eller inte vill ta till sig och att reflekterandet i metodforum inte syftar till att lösa något.

... det försätter mig i en annan position, utan att jag har ett mål så kan jag reflektera ... det skapar nåt slags utrymme för mig att befinna mig i reflektion. Jag behöver inte nå fram till nånting, eller det behöver inte leda till att jaha, så här ska vi jobba ... på metodforum så är inte målet att man ska komma fram till nåt, annat än att man har möjlighet att reflektera och lyssna på andras reflektioner ... att befinna sig just i reflektion.

Några nämner också vikten av att praktikens erfarenheter får ord och språk så att kunskapen inte förblir tyst. Förtrogenhetskunskapen kläs i ord i form av de exempel berättelserna genererar. Vetskapen om att praktiken är i fokus beskrivs också som en hjälp att öka uppmärksamheten och medvetenheten i det vardagliga arbetet.

... det berikar vårt sätt att se på vad vi gör här ... vi får en större förståelse av att titta på vad vi gör ... apropå det här med förtrogenhetskunskap ... här blir det att vi plötsligt stannar upp och tittar lite ... att vi får ett utvidgat språk kring vad det är vi sysslar med.

Jag tycker att det [metodforum] sänder en signal till mig att mitt jobb i vardagen spelar roll och att det jag gör har jag förmodligen en anledning till att jag gör ... I bästa fall finns det kanske goda och förståeliga skäl till varför jag gör som jag gör. Och att jag inte slår på nån slags autopilot i jobbet.

Metodforum beskrivs också av flera deltagare som ett sammanhang där personalen blir tydligare och mer begripliga för varandra.

Jag tror att det gör mycket för vår gemensamma förståelse för jobbet... vi har inte en metod vi använder oss av, vi är spretiga i det. ... Jag tror att metodforum hjälper oss ... där vi får se och förstå varandras avsikter och intentioner. Att vi blir mer förståeliga för varandra.

En aspekt som lyfts fram är underhållet av terapeuten som verktyg, som inte har med den formella kunskapen och kompetensen att göra.

Man upptäcker att man har ju intressanta saker att berätta och man lyssnar och intresserar sig för det man hör och samtidigt blir intresserad av sig själv ... och för mig är det, det terapeutiska

uppgått, att jag vill att människor ska bli intresserade av sig själva ... och det bygger på att vi själva tycker att vi är, med allt vårt elände och alla våra brister, ändå intressanta. Det är också ett alternativ till att intala sig att man är en kompetent person, utifrån den specialistutbildning vi gått.

Klienterna. Det finns en delad föreställning hos deltagarna att det öppna klimatet som präglar metodforum spiller över på klienterna genom att terapeuterna blir öppnare och modigare. Att samtalen i metodforum präglas av en icke-värderande hållning tror flera kan leda till att terapeuterna i högre grad blir icke-värderande i sitt förhållningssätt till klienterna.

Det här är ett försök att materialisera den gemenskap vi önskar ge våra klienter, att vi kan ge varandra den gemenskapen. Eftersom jag inte ser våra klienter som en annan sort än mig själv så menar jag att det som jag behöver, behöver klienterna och omvänt

... den där högt i tak känslan ... den tror jag sprider sig ut i en slags acceptans oss emellan trots att vi är olika och i en acceptans för våra klienter ... att vi ser likheterna där istället för olikheterna ...

... jag tycker att metodforum göder den etiken också, att alla räknas ... och sen för vi ut den i huset och till våra klienter och till alla som vi samarbetar med.

Flera deltagare pratar också om hur samtalen och berättelserna i metodforum lever kvar i mötet med klienterna. Någon pratar om berättelserna som en exempelbank, andra som röster i bakhuvudet eller som en slags handbok i hur man kan göra.

Det finns nån bas där som binder oss samman. Det är ett arbete med att komma i kontakt med människor på nåt vis.

Metodforum ses också av ett par deltagare som en slags övning i hur man kan vara tillsammans med klienterna och hur man kan samtala.

... lyssnandet och det sättet att respondera på en berättelse också är ett kraftigt arbetsverktyg just i det direkta klientarbetet. I den meningen blir det ju en övning i en samtalsform som vi har upplevt ger positiva resultat i den meningen att människor hittar sina mål och får ork att jobba för att nå sina mål, i samarbete med oss, inte under ledning av oss.

När det blir som bäst så är det det vi kan ge våra klienter, nån slags riktiga möten ... När vi möts på lite lika villkor då, både med våra tillkortakommanden och det som funkar bra, men i nån slags personlig närvaro.

Metodforums nytta och användbarhet 2 – Generell struktur

Lärande. Metodforum är enligt samtliga deltagare en arena som berikar och breddar språk och tänkande och som bidrar till att tänka nytt och annorlunda. Det vidgar blicken, erfarenheten och förståelsen samt ökar uppmärksamheten och medvetenheten i det dagliga arbetet. Deltagarna i metodforum beskriver en arbetsform, eller samtalsform, som inte syftar till att lösa något. Målet är inte att komma fram till något specifikt. Målet är snarare delandet, berättandet och reflekterandet i sig. Genom berättandet framträder deltagarnas olikheter och olika erfarenheter, och det är olikheten och mångfalden som är det berikande.

Deltagarna i metodforum beskriver att det är det personliga delandet av erfarenheter som väcker nyfikenhet och intresse. Att lyssna på hur andra beskriver erfarenheter, tankar, känslor och handlingar utifrån en given berättelse är det som kan vidga den egna repertoaren. Erfarenheterna från metodforum följer med deltagarna ut till mötet med klienten i form av exempel på hur andra gjort, som röster bakhuvudet eller som en slags handbok i hur man *kan* göra och tänka.

En uppfattning hos deltagarna i metodforum är att det återkommande personliga delandet av erfarenheter, uppfattningar och perspektiv är ett övande och odlande av ett terapeutiskt förhållningssätt – att möta andra som man själv vill bli bemött. Med nyfikenhet, ärlighet, engagemang, intresse, närvaro och respekt. Delandet i metodforum sker genom att en deltagare berättar om en erfarenhet *och* hur denna erfarenhet påverkade, eller berörde, deltagaren – som person. Reflekterandet sker genom att de lyssnande deltagarna berättar vad de kom att tänka på när de lyssnade *och* hur de påverkades, eller berördes, av berättelsen – som personer. Det som sker i metodforum blir därmed också ett slags övande i, och praktiserande av, intersubjektivitet, av mellanmänskligt varande.

De erfarenheter, upplevelser, funderingar och tankar som delas på metodforum är hämtade från den vardagliga praktiken. I denna vardagliga praktik finns en klient och det är i relation till klienten erfarenheten görs. Klienten ses inte som något väsensskilt från deltagarna, snarare betonas likheter. Ur materialet framträder en värdegrund, en gemensam föreställning om relationers betydelse och fundamentet för en hjälpande relation. Lärdomen, som den presenterar sig genom deltagarnas upplevelser, är att en värdegrund aldrig är statisk, utan behöver vård, underhåll och praktisk prövning för att hållas vid liv och utvecklas. För detta behövs en arena och metodforum beskrivs som varandes en sådan arena.

Diskussion

Resultatdiskussion

Syfte och frågeställningar. Syftet med denna uppsats har varit att undersöka hur deltagarna beskriver fenomenet metodforum samt hur de resonerar kring metodens eventuella mening, nytta och användbarhet. Min utgångspunkt var att utgå från praktiken och försöka fånga och beskriva ett fenomen från insidan, utgående från den levda erfarenheten *inom* fenomenet. Det har producerats annan forskning om metodforum, men resultatet av den har varit tämligen nedslående. En fältstudie som genomfördes av studenter från Socialhögskolan led av en föreställning om akademins krav på vetenskaplighet och intresserade sig mer för att försöka ge en distanserad, neutral och därmed sann bild av metodforum. Den sa egentligen ingenting.

Mitt syfte med denna uppsats har ingenting med sanning att göra, annat än att vara så sann som möjligt i relation till de data jag haft som utgångspunkt. Jag tycker att jag med fenomenologin som verktyg fått en rik beskrivning av fenomenet och fångat resonemang och reflektioner kring vad i metodforum som har betydelse samt kring nyttan och användbarheten med metodforum. I resultatet finns beskrivningar av fenomenets innebörder och den mening jag transformerat till generella strukturer. Jag anser därmed att uppsatsen uppfyller sitt syfte. Resultaten behöver dock diskuteras i relation till presenterad teori och nedan följer en diskussion utgående från respektive frågeställning.

Beskrivning av metodforum. Den generella strukturen för beskrivningen av metodforum är som en arena för erfarenhetsutbyte. En arena där någon form av språklig aktivitet pågår och ett utbyte av erfarenheter sker. Lundby (2002) skriver att vårt grundläggande sätt att förstå och skapa mening är genom social samhandling, genom språket. I utbytet av erfarenheter mellan deltagarna finns en strävan att förstå mer. Gergen (1985) menar att förståelse som aktivitet kräver ett aktivt samarbete mellan människor i relationer. Om vi vill förstå mänskliga processer behöver vi fokusera på mellanmänskliga processer, på människor i relationer.

För att ett utbyte av erfarenheter skall ske krävs någon form av överenskommelse att så ska ske och en form som gör ett utbyte möjligt. Utbytet av erfarenheter i metodforum sker i dialogform och McNamee (2004) menar att dialog och inte debatt är vad som gör det möjligt för olika perspektiv och olika röster att samexistera. Dialogen överbryggas olikheter i värderingar och övertygelser och gör olika typer av samtal möjliga. För att stimulera och invitera till dialog behöver delandet och berättandet vara personligt och ha betydelse för den som berättar. Deltagarna i metodforum beskriver också att delandet sker på ett djupare plan, att berättelsen inkluderar en beskrivning av hur erfarenheten påverkade personen. Utifrån vad deltagarna beskriver tycks det också vara just det personliga delandet som öppnar upp för dialog och nyfikenhet på den andre. Lundby (ibid) skriver att historier är fulla av hål och att det är hålen som inviterar människor till att använda sin egen erfarenhet och fantasi.

Enligt Bateman och Fonagy (2008) handlar mentalisering om vår föreställningsförmåga. Det är genom att föreställa oss vad andra tänker och känner som vi mentaliserar. Vi är dock olika som människor och Rydén och Wallroth (2008) menar att vi aldrig med fullständig säkerhet kan veta vad som sker i en annan människas huvud. De argumenterar därför för en frågande och icke-vetande hållning, vilket också är en del av dialogens fundament. I ljuset av detta blir delandet i metodforum också en mentaliseringsprocess, där överbryggandet av deltagarnas olikheter och olika uppfattningar blir mentaliserande. En övning i att göra sig mer begripliga för varandra. Om säkerheten, tryggheten och förutsägbarheten i *vetandet* ersätts med dialog, personlig närvaro, öppenhet och nyfikenhet blir det ur ett mentaliserande perspektiv i alla fall möjligare att lära känna och begripa varandra.

Förtrogenhetskunskap (Josefsson, 1991) handlar om det udda, det avvikande, det onormala och allt det oförutsägbara i människors liv. Uppmärksamheten är således riktad mot olikheter. Materialet för delandet och reflekterandet i metodforum hämtas från praktiken, från de erfarenheter deltagarna gör i sin vardag. Det är erfarenheter som av någon anledning dröjt sig kvar i medvetandet, som varit tillräckligt olika och på någon nivå berört personen. I reflekterandet som sker kläs dessa erfarenheter i språk och ges mening. Eftersom hela gruppen reflekterar över en och samma berättade erfarenhet, blir resultatet dock många möjliga meningar. På detta sätt blir erfarenhetsutbytet, uttryckt i narrativ anda (White & Epston, 2000), ett berikande av den ursprungliga berättelsen med många alternativa berättelser. Schön (1983) menar att det utmärkande för praktikern är att han ägnar sig åt att hantera problematiska, förbryllande, bekymmersamma och osäkra situationer. I kunskapsteorin för praktiskt kunnande är dialogen den bärande modellen för kunskapsbildning och det är genom reflektion som kunskapen hålls levande.

Vad i metodforum har betydelse. Vad är en berättelse handlar om, handlar den också alltid om berättaren själv. Man berättar alltid för någon och i den meningen är berättelsen alltid relationell – att berätta är ett sätt att bli känd för den andre och samtidigt ta emot den andres respons (Olsson, 2008). Kontexten och kulturen inom vilken berättandet sker innebär också ramar och begränsningar för vilka historier som blir möjliga att berätta (White & Epston, 2000). I metodforum beskriver deltagarna att det är högt i tak, att det mesta går att prata om. Alla erfarenheter ses som potentiellt berikande eller åtminstone tillräckligt intressanta för att vara värda att dela.

Flera av deltagarna poängterar vikten av att kunna prata om det man helst inte vill prata om. Känslor av misslyckanden, rädslor, svaghet, inkompetens, olust etc. En konsekvens av att ha bekymmer, svårigheter och problem är enligt Carey och Russell (2003), att människor tenderar att dra sig undan, isolera sig och avskärma sig från kontakt med andra. De menar att den narrativa idén med vittnen utmanar problemens isolerande och individualiserande

effekter. Att detta blir möjligt beror på att det också finns en överenskommelse och en form för hur vittnena ska respondera och reflektera. Andersen (2003) påpekar också att frihet är grundläggande för att reflekterande processer ska upplevas som meningsfulla. Det måste vara upp till lyssnaren att avgöra vad som eventuellt är användbart eller inte.

Vi behöver inte dela övertygelser och värderingar för att vara i dialog, menar McNamee (2004). Däremot behöver man kanske dela en övertygelse att man inte behöver dela övertygelser och värderingar. Samtalen i metodforum sker inom ett överenskommet ramverk där det inte ska finnas några sanningar, inga rätt och fel, ingen förekomst av kritik eller beröm och inget värderande av berättelserna. Man tillåts också vara diffus, vag och osäker på vad man egentligen vill försöka berätta. Som varandes socialkonstruktionist hävdar McNamee (ibid) att vi inte har någon möjlighet att få en objektivt sann uppfattning om verkligheten. Det enda man i så fall med någorlunda säkerhet kan säga någonting om är sin upplevelse – så här var det för mig. Det intressanta är att detta enda också är det som McNamee (ibid) nämner som förutsättningen för dialog – att delandet och berättandet behöver vara personligt och ha betydelse för den som berättar. Apropå enkelheten och anspråkslösheten i metodforum, som nämndes av deltagarna, så räcker det således med ett jag och en upplevelse.

Olsson (2008) skriver att våra splittrade, osammanhängande och ibland röriga erfarenheter ges ett sammanhang genom att vi arrangerar dem i berättelser. Vi organiserar erfarenhet med hjälp av berättandet. White och Epston (2000) anser att människor ger mening åt sina liv genom att låta sina upplevelser ingå i berättelser, och att de berättelserna formar deras liv och relationer. Kanske är det så att berättandet i metodforum också fyller ett djupare mänskligt behov, både av att få dela med sig, men också av att få vara i mänsklig kontakt med både sig själv och andra, befriat från skydd och försvar. Att få möjlighet att prata om det som berör helt enkelt. Wennerberg (2008) menar att vi som relationella varelser ofrånkomligen är delaktiga i varandras inre världar och formen i metodforum förefaller kunna bidra till ett klimat där delaktighet stimuleras.

Metodforums nytta och användbarhet. Sarbin (1986, refererad i Olsson, 2008) menar att berättandet är kärnan i den mänskliga naturen och att det är berättelser som definierar oss och ger oss en identitet. Olsson (2008) hävdar att berättelsen ger en bild av berättarens inre värld och menar att en av berättandets viktigaste funktioner är att den egna personen konstrueras, framställs och presenteras i berättelsen. Vad än en berättelse handlar om, handlar den också alltid om berättaren själv. Berättandet i metodforum är personligt präglad och i berättelserna framträder deltagarna som personer snarare än funktioner. I termer av mänskliga tillkortakommanden beskriver deltagarna hur samtalen i metodforum förstärker känslor av likhet och gemenskap. Känslor av inkompetens, självtvivel och värdelöshet kan berättas och delas som mänskliga fenomen, snarare än skamliga. Som effekt av detta känner sig deltagarna mindre ensamma. Likt de definitional ceremonies Myerhoff (1986) beskriver så bidrar metodforum till att skapa en känsla av identitet, tillhörighet och sammanhang.

Flera deltagare refererade också till betydelsen av att ett misslyckande betraktas som en intressant erfarenhet i metodforum. Något som inte upplevs som självklart i andra sammanhang. Carey och Russell (2003) skriver att det människor upplever som starkast är när vittnen blivit berörda av något de kommit att tänka på i sitt eget liv eller arbete när de lyssnat. För berättaren kan detta vara en omvälvande upplevelse – att en problemtyngd berättelse plötsligt kan uppfattas som berikande, användbar och nyttig av andra.

För att förstå mänskliga processer menar McNamee (ibid) att vi måste fokusera på mellanmänskliga processer och strukturer, på människor i relationer. Allen, Fonagy och Bateman (2008) menar att eftersom mentalisering är en mänsklig företeelse bör vi sträva efter

att det terapeutiska arbetet präglas av mänsklighet. I intervjuerna framkommer en bild av metodforum som en arena för personer snarare än funktioner. I det personligt färgade delandet och reflekterandet framträder deltagarna som människor, med såväl förtjänster som brister. Metodiken i metodforum, det personliga delandet och reflekterandet, förefaller ha just det mänskliga som utgångspunkt och fokus på mellanmänskliga processer.

Det mänskliga är också närvarande som en sammanbindande faktor i metodforum. Ett forum som annars karaktäriseras av olikheter i utbildningar, metodologiska preferenser och teorier. McNamee (ibid) skriver att konstruktionisten inte strävar efter att försöka förena oförenliga diskurser, utan att överbygga dem. Fokus är således på själva aktiviteten, på överbyggandet i sig och dialogen är det överbyggande verktyget. Ett entydigt fokus på dialogen möjliggör också för terapeuten att vara öppen för alla terapeutiska metoder och modeller. Eftersom människor är olika kan terapeuten aldrig på förhand veta vad som kommer att fungera.

Metodforum beskrivs som en arena som berikar och breddar språk och tänkande och som bidrar till att tänka nytt och annorlunda. Det vidgar blicken, erfarenheten och förståelsen samt ökar uppmärksamheten och medvetenheten i det dagliga arbetet. Samtidigt finns ingen uttalad målsättning att något skall lösas i metodforum, det finns inget mål som skall uppnås. Berikandet uppstår som en effekt av att den ursprungliga berättelsen berikas med nya alternativa berättelser (White & Epston, 2000). Berikandet uppstår också som en effekt av delandet av erfarenheter genom att förtrogenhetskunskap kläs i ord (Josefsson, 1991). Enligt Polkinghorne (2010) är berättandet och delandet av tidigare erfarenheter det som vägleder praktikern i arbetet. Det som sker i dialogen med andra är att den egna repertoaren av goda exempel och möjliga handlingar vidgas.

En uppfattning hos deltagarna i metodforum är att det återkommande personliga delandet av erfarenheter, uppfattningar och perspektiv är ett övande och odlande av ett terapeutiskt förhållningssätt – att möta andra som man själv vill bli bemött. Kanske ligger detta terapeutiska förhållningssätt närmare vad Anderson (2012) kallar en filosofisk hållning - ett sätt att leva eller vara, som inte gör skillnad på det professionella eller personliga livet. Som handlar om att vara autentisk, kongruent och konsistent. Börjeson (1967, refererad i Vinterhed, 1977) påtalar att om likhet är utgångspunkten, behöver klienten samma sak som alla andra människor – gemenskap, jämlikhet, tillit osv. Behandlingen blir annorlunda och kommer mer likna vänskap, kamratskap och gemenskap.

Sammanfattning av resultatdiskussion. Vad är då beskrivningen av metodforum? Vad är det i metoden som har betydelse och vad har den för nytta och användbarhet?

Metodforum är en slags arena för personligt reflekterande över erfarenheter gjorda i det praktiska, vardagliga arbetet och syftet är att öka deltagarnas förståelse för både sig själva, sina kollegor och praktiken. Arenan vilar på ett socialkonstruktionistiskt fundament, ett fundament som öppnar upp för olika perspektiv, där ingen äger sanningen och dialogen är det bärande verktyget.

Det betydelsefulla i metodforum är dialogen, det personliga berättandet och att olika röster, uppfattningar och värderingar tillåts samexistera. Den narrativa praktikens ram för reflektioner ger förutsägbarhet, trygghet och struktur för samtalen.

Nyttan och användbarheten med metodforum är en känsla av tillhörighet och sammanhang, ett berikande av berättelser, att den tysta kunskapen kommuniceras och får ord, att nyfikenhet och osäkerhet värderas och att en mellanmänsklig etik hålls levande. Det är intresset för den

vardagliga praktikens kunskap som riktar fokus mot deltagarnas erfarenheter som den primära kunskapskällan och det är reflekterandet över erfarenheterna som håller kunskapen levande.

Metodforum kan således sägas ha sin förankring i socialkonstruktivistisk teori, narrativ teori och den praktiska kunskapens teori. Detta är en väldigt platt beskrivning. Det är inte heller säkert att det är en korrekt beskrivning, men utifrån resultatet förefaller den rimlig. Tillsammans med det deskriptiva resultatet blir dock den teoretiska förankringen betydligt intressantare och ger i bästa fall en bredare förståelse för fenomenet metodforum, så som det presenterat sig genom deltagarnas berättelser i denna uppsats. Själv blev jag en smula förvånad över resultatet, vilket väl får anses vara ett gott betyg vid upptäcktsforskning. Min idé om metodforum har legat närmare personlig utveckling än kunskapsutveckling. Teorianknytningen har vidgat min förståelse för metodforums funktion och jag kan se metoden vila på ett tydligare fundament. Det gör den också lättare att prata om. Min förhoppning är att den presumtive läsaren kan finna något av intresse i detta arbete och kanske låter sig inspireras.

Metodforums generella användbarhet. Jag tror att metodforum har en plats inom alla områden där människokänedom är avgörande för yrkeskunnandet. Om den primära kunskapskällan är medarbetarnas praktiska erfarenhet, och denna erfarenhet värderas som kunskap, kommer den enskilde medarbetaren känna sig värdefull, intressant och bidragande till verksamhetens utveckling och välmående.

Fokus på personlig erfarenhet innebär fokus på dialog, med nyfikenhet och intresse för varandra som positiva bieffekter. Olikhet premieras framför likhet, eftersom olikheten, och de olika erfarenheterna, är källan till ny och utvecklad kunskap. Fokuserandet på personlig erfarenhet innebär också att metodforum tål skillnader i värderingar, övertygelser, teorier, metoder och tekniker.

Den sammanhållande och sammanförande konsekvens metodforum har, gör också metoden lämplig på arbetsplatser där människor har olika kompetenser, arbetsuppgifter och ansvarsområden, eftersom fokus är på upplevda personliga erfarenheter.

I utbildningssammanhang kan studenternas yrkes- och livserfarenhet bidra till värdefull kunskap, och få studenterna att känna sig värdefulla och bidragande, trots eventuell avsaknad av teoretisk kunskap.

Ett viktigt påpekande i detta sammanhang är dock att erfarenheter utan reflektion riskerar att bara bli händelser utan innebörd. Som Burman (2009) skriver:

... det är först när man reflekterat över sådant man varit med om som det kan bli kunskap
Det är således reflektionsprocessen som öppnar upp för erfarenhet, kunskap och bildning.
Snarare än upplevelsen i sig är det den reflekterande erfarenheten som utgör det avgörande momentet i det pragmatiska bildningsbegreppet (s. 128)

Det berikande och kunskapsgenererande momentet i metodforum, som jag uppfattat det, sker just via reflektionerna över en gjord erfarenhet. Annars skulle det bara bli historieberättande.

Jag tror att metodforum gagnar en viss typ av samtal som är viktiga, men metodforum är definitivt inte svaret på allt. Det är minst lika viktigt med friktion, debatt och konflikt för att utveckling skall ske, men det får ske i andra forum.

Metoddiskussion

Det har varit intressant, roligt, utmanande och svårt att tygla förståelsen för något som är så pass bekant att det närmast är integrerat i mig som person. För mig är metodforum dock fortfarande mer av en upplevelse, en levd erfarenhet, som i mitt fall ännu inte artikulerats.

Jag upplevde intervjuandet som i huvudsak lustfyllt och avslappnat. Jag bars av en genuin nyfikenhet över hur de andra har det i metodforum och över hur de skulle tänka kring mina frågor. Det var också intressant hur olika frågorna landade i var och en av deltagarna. Det blev ett intervjuande i en anda som i bästa fall påminde om det klimat som råder i metodforum. Jag råkade visserligen dryfta ordet bra vid ett par tillfällen, men i stort upplevde jag mitt intervjuande som fritt från värderingar och recenserande. Syftet med intervjun var inte att avslöja någonting, utan mer ett nyfiket utforskande kring hur den enskilde deltagaren tänker och upplever.

Den deskriptiva metoden anammades och jag tog fasta på fenomenologin som upptäcktsorienterad forskning, vilket stimulerade min nyfikenhet och öppenhet. Min genuina okunnighet om deltagarnas upplevelser av metodforum var också hjälpsam. Den deskriptiva fenomenologiska metoden fungerade väl för mitt syfte, eftersom metoden inte är tolkande. Det handlar om att vara trogen sina data och bara presentera det som föreligger. Att göra det implicita explicit och förmedla den inneboende meningen i fenomenet.

Det visade sig dock att detta var svårare än det möjligen låter. Jag har strävat efter att upprätthålla den fenomenologiska forskarens attityd, tyglat min förförståelse och intagit en så medveten och reflekterande position i relation till materialet som möjligt. Jag haft många, långa och besvärliga diskussioner med mig själv under arbetets gång och tagit pauser för att distansera mig från materialet. Jag har brottats med ordval och formuleringar, vänt och vridit på meningar, raderat och skrivit om och frågat mig gång på gång - är det jag eller materialet som talar när jag skriver det jag skriver - och hur vet jag skillnaden? Var går egentligen gränsen för vad som är en tolkning och vad som är ett förmedlande av ett fenomenets inneboende mening? Lösningen har varit att pendla mellan del och helhet och hela tiden gå tillbaka till mina data, läsa vad som faktiskt står och försöka beskriva essensen i materialet. Det förefaller dock orimligt att ett material som färdas från en berättare, via inspelning, till skriven text, till processande av en forskare och tillbaka till skriven text, skulle kunna vara helt befriat från tolkning. I den mån jag tolkat mitt material är det min förhoppning att det i så fall framgår genom att jag försökt beskriva processen så transparent som möjligt.

Det fanns ett bedrägligt inslag av enkelhet i beskrivningarna av den deskriptiva fenomenologiska metoden. Visserligen tog det lite tid att smälta begrepp som imaginära variationer, men i övrigt föreföll det vara en relativt begriplig och användbar metod. I efterhand kan jag konstatera att den var både begriplig och användbar. Svårigheten uppstod i själva genomförandet av den fenomenologiska processen, att finna fenomenets essens, eller innersta väsen. Det var en utmanande uppgift som krävde koncentration, inlevelse och distans. När jag nu ser resultatet av processen kan jag se essenser av fenomenet metodforum, men huruvida jag nått fenomenets innersta väsen har jag svårt att bedöma.

Jag skrev i inledningen om forskning som praktik och hantverk. Jag tyckte att det lät bra och att det var ett språk som jag förstod. Jag var dock inte riktigt medveten om då hur forskande som hantverk också kräver sitt mått av förtrogenhet. Att transformera metoden från påståendekunskap till användbar praktisk kunskap var svårare än jag var beredd på. Att inta en fenomenologisk attityd och tygla sin förförståelse låter både klokt, vettigt och bra, men att omsätta dessa abstrakta utsagor i praktik var något annat. För att bli ett användbart redskap behöver metoden bli en integrerad del av forskaren, och det kan den bara bli genom att

praktiseras. Om jag hade vetat vad jag vet idag när jag startade skulle jag tillämpat metodens alla steg på *en* intervju till att börja med – som träning. Nu blev det inte så, men om jag skulle få för mig att forska med samma metod igen i framtiden så har jag i alla fall genomförandet av den här uppsatsen som erfarenhet.

Avslutande reflektion – forskning på egen praktik

En personlig drivkraft i detta arbete har varit min nyfikenhet och mitt intresse för praktiken. Jag är mycket inspirerad av Gudrun Olsson, psykoterapeut och professor i psykologi vid Århus universitet, som i ett flertal artiklar reflekterat över relationen mellan forskning och praktik. Hennes hållning är att det måste bedrivas forskning på psykoterapi, men inte med naturvetenskapliga metoder, där effektivitet mäts i siffror. Hon förordar humanvetenskapliga kvalitativa metoder, där man försöker fånga vad som sker i det individuella mötet mellan terapeut och patient. Som varandes praktiker med ett genuint intresse för vad som verkar fungera i terapeutiskt arbete, är det min uppfattning att praktiker mycket väl kan intressera sig för vad som sker i praktiken, eller uttryckt på ett annat sätt – forska. De humanvetenskapliga metoderna har såvitt jag förstår akademisk status och vetenskaplig trovärdighet, vilket borde kunna inspirera fler människor att börja gräva i sin egen mylla. Föreliggande arbete är ett försök att utgöra ett exempel på en praktikorienterad forskning som tillgodoser akademins krav på trovärdighet och vetenskaplighet. För att gräva i sin egen mylla behövs dock inte bara en spade, man behöver veta hur den skall användas också, vilket jag erfarit i detta arbete.

Referenser

- Ahlberg, K. (2004). Att skapa och transkribera en berättelse – en del av tolkningen. I Skott, C. (red). *Berättelsens praktik och teori – narrativ forskning i ett hermeneutiskt perspektiv*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Allen, J. G., Fonagy, P., Bateman, A. W. (2008). *Mentalizing in clinical practice*. Arlington: American psychiatric publishing, inc.
- Andersen, T. (2003). *Reflekterande processer*. Stockholm: Mareld.
- Anderson, H. (2012). Possibilities of the collaborative approach. In Malinen, T. Cooper, S. J. & Thomas, F.N. (Eds). *Masters of narrative and collaborative therapies. The voices of Andersen, Anderson and White*. New York: Routledge, Taylor & Francis group.
- Bang, H. (1999). *Organisationskultur*. Lund: Studentlitteratur.
- Bateman, A. W. & Fonagy, P. (2008). Mentalization-based treatment for BPD. *Social work in mental health*, 6(1/2), 187-201.
- Borg, M. & Kristiansen, K. (2004). Recovery-oriented professionals: Helping relationships in mental health services. *Journal of Mental Health*, 13(5), 493–505.
- Burman, A. (2009). Erfarenhet, reflexion, bildning. Utkast till ett pragmatiskt bildningsbegrepp. I Bornemark, J. & Sveneus, F. *Vad är praktisk kunskap?* Stockholm: Södertörn studies in practical knowledge 2.
- Carey, M & Russell, S. (2003). Outsider-witness practices: some answers to commonly asked questions. *The international journal of narrative therapy and community work*, 1. DCP. Adelaide.
- Dahlberg, K. (2006). The essence of essences – the search for meaning structures in phenomenological analysis of lifeworld phenomena. *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-being*, 1(1), 11–19.
- Denhov, A. (2007). *Hjälpande relationer i psykiatrisk vård – en litteraturöversikt*. Stockholms läns sjukvårdsområde. Psykiatri södra, FoU-enheten. Hämtad från <http://www.terapiforskning.se/dokument/Denhov-Hjalpande-relationer.pdf>
- Edvardson, C. (2012, 23 augusti). *I minnenas mylla hittar vi oss själva*. Svenska dagbladet. Hämtad från http://www.svd.se/nyheter/inrikes/i-minnenas-mylla-hittar-vi-oss-sjalva_7441956.svd
- Englander, M. (2012). The Interview: Data Collection in Descriptive Phenomenological Human Scientific Research. *Journal of Phenomenological Psychology*, 43, 13–35.
- Freedman, J. & Combs, G. (1996). Narrative therapy. The social construction of preferred realities. New York: W.W. Norton & company, Inc.
- Gergen, K. J. (1985) The social constructionist movement in modern psychology. *American psychologist*, 40(3), 266-275.
- Gergen, K. J. (2011). The self as social konstruktion. *Psychological studies*, 56(1), 108-116.

- Giorgi, A. & Giorgi, B. (2003). Phenomenology. In Smith, J. A. (ed). (2003). *Qualitative psychology. A practical guide to research methods*. London: Sage publications Ltd.
- Giorgi, A. (2012). The descriptive phenomenological psychological method. *Journal of Phenomenological Psychology*, 43, 3-12.
- Hertz, S. (2011). *Barn- och ungdomspsykiatri – nya perspektiv och oanade möjligheter*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Hydén, L-C. (1997). De otaliga berättelserna. I Hydén, L-C. & Hydén, M. (red), *Att studera berättelser: samhällsvetenskapliga och medicinska perspektiv*. Stockholm: Liber.
- Josefsson, I. (1991). *Kunskapens former - Det reflekterande yrkeskunnandet*. Stockholm: Carlssons.
- Josefsson, I. (2010). Teorin måste utformas på praktikens villkor. *Ikaros*, 3, 16-19.
- Justesen, L. & Mik-Meyer, N. (2011). *Kvalitativa metoder. Från vetenskapsteori till praktik*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun* (2. Uppl.). Lund: Studentlitteratur AB.
- Lindseth, A. & Norberg, A. (2004). A phenomenological hermeneutical method for researching lived experience. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, 18, 145-153.
- Lundby, G. (2002). *Livsberättelser och terapi. Om nyskrivning av historier och ett narrativt arbetssätt*. Stockholm: Natur & kultur.
- McNamee, S. (2004). Therapy as social construction. Back to basics and forward towards challenging issues. In Strong, T. & Paré, D (Eds), *Furthering talk: Advances in the discursive therapies*, (s. 253-270). New York: Kluwer Academic/Plenum publishers.
- Myerhoff, B. (1986) Life not death in Venice: Its second life. In Turner, V. & Bruner, E. (Eds), *The anthropology of experience*, (s. 261-286). Chicago: University of Illinois Press.
- Olsson, G. (1999). Praktiken i Akademia. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 2, 99-121.
- Olsson, G. (2003). *Forskning och praktik: Forskning om praktik - forskning som praktik*. Högskoleverkets kvalitetskonferens i samarbete med Malmö Högskola, 26-28 mars, 2003. Hämtad från http://english.hsv.se/download/18.539a949110f3d5914ec800095159/kvalitetskonferens2003_olsson.pdf
- Olsson, G. (2004). Dags att pröva andra glasögon. *Psykologtidningen*, 11, 17-20.
- Olsson, G. (2008). *Berättelsen som utgångspunkt*. Stockholm: Natur & kultur.
- Olsson, G. (2009). Psykoterapi och forskning: Två praxisformer i ett spänningsfält. I Nilsson, C. (red.), *Psykoterapeutens & psykoanalytikerns praktiska kunskap* (s. 99-119). Stockholm: Södertörn studies in practical knowledge 2.
- Polkinghorne, D.E. (2010). The practice of narrative. *Narrative Inquiry*, 20(2), 392-396.

Robinson, P & Englander, M. (2007). Den deskriptiva fenomenologiska humanvetenskapliga metoden. *Vård i Norden*, 1(57), 57-59.

Robinson, P & Englander, M. (2008). Appliceringen av den deskriptiva fenomenologiska humanvetenskapliga metoden. *Vård i Norden*, 4(28), 49-51.

Rydén, G. & Wallroth, P. (2008). *Mentalisering. Att leka med verkligheten*. Stockholm: Natur & kultur.

Sandström, K. & Siljefors, M. (2004). *Ungdomars röster om Svalnäs skola och behandling – en kvalitativ studie*. Examensuppsats, Ersta Sköndal högskola, Institutionen för socialt arbete. Hämtad från http://www.esh.se/fileadmin/erstaskondal/Uppsatser/socarb/c-upps_04/sandstrom_siljefors_cupps.pdf

Schön, D. (1983). *The reflective practioner. How professionals think in action*. New York: Basic book.

SoS Rapport 1992:3. (1992). *Förtroghetskunskap i vård och omsorg*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Topor, A. (2004). *Vad hjälper? Vägar till återhämtning från svåra psykiska problem*. Stockholm: Natur & Kultur.

Vagle, M. D. (2009). Validity as intended: ‘bursting forth toward’ bridling in phenomenological research. *International Journal of Qualitative Studies in Education*, 22(5), 585-605.

Vinterhed, K. (1977). *Gustav Jonsson på Skå. En epok i svensk barnavård*. Stockholm: Tidens förlag.

Wennerberg, T. (2008). Vi blir våra relationer - om mentalisering, en livslång process. *Psykologtidningen* 12(08), 4-9.

Wigblad, R. & Jonsson, S. (2008). ”Praktikdriven teori” – mot en ny interaktiv forskningsstrategi. I Johannisson, B. Gunnarsson, E. & Stjernberg, T. (red), *Gemensamt kunskapande – den interaktiva forskningens praktik* (s. 311-332). Acta Wexionensia Nr 149/2008. Växjö University Press. Hämtad från http://pure.ltu.se/portal/files/2348002/fulltext_1_.pdf

White, M. (1995). Reflecting teamwork as definitional ceremony. I White, M. *Re-Authoring Lives: Interviews and essays*. Adelaide: Dulwich Centre Publications.

White, M. (1997). *Narratives of therapists’ lives*. Adelaide: Dulwich Centre Publications.

White, M. (2007). *Maps of narrative practice*. New York: WW Norton & Company.

White, M & Epston, D. (2000). *Narrativ terapi - en introduktion*. Stockholm: Mareld.